Anul IV — Arad, Sâmbătă 12|25 Aprilie 1914. — Nr. 80

ABONAMENTUL
Pe un an . . 28.— Cor.
Pe jumătate an 14.— „
Pe 3 luni . . 7.— „
Pe o lună . . 2.40 „
Pentru România şi străinătate:
Pe un an . 40.— franci
Telefon
pentru oraş şi interurban
Nr. 750.

ROMÂNUL

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
Strada Zrinyi N-rul 1/a
INSERŢIUNILE
se primesc la administraţie.
Mulţumite publice şi Lee deschis costă şirul 20 fil.
Manuscrise nu se înapoiază.

Povestea unui gard

sau

„Telegraful Român" şi colaboratorii săi.

Arad, 24 Aprilie.

Dela preotul care ni-a mai trimis două articole în chestiunea „Telegrafului Român" moderat, acum sunt câteva luni, primim acest nou articol pe care-l publicăm cu vechile intenţii de a se face în sfârşit lumină la organul mitropoliei noastre sibiiene. Nu ne îndoim că cei vizaţi în rândurile de mai la vale îşi vor face datoria de a contribui la o operă de limpezire a politicei cercurilor noastre bisericeşti ortodoxe, cu atât mai mult cu cât, după cum se poate vedea şi din judecăţile preotului nostru, s'ar putea să li se întunece printr'un echivoc cinstea lor politică, care de altfel — suntem pe deplin convinşi — este cu desăvârşire nepătată.

Onorată Redacţiune,

N'am răspuns în rândul trecut înalt prea sfinţitei mele gazete fiindcă, drept să vă spun, eram straşnic de învăluit cu ridicarea unui gard în jurul curţii. Gardul acesta fusese pus în picioare de răposatul moşul meu din partea preutesii tot cam pe vremea când punea temelie „Telegrafului român" fieertatul mitropolit Andrei Şaguna. Şi a fost bun gardul pe vremea lui, spun bătrânii. Apăra cinstita noastră curte preoţească ca orice gard ce se respectă. Din an în an, din pricina ploilor şi a viscolelor, s'a pleoştit însă, păcatele lui. Intr'o zi, la câteva luni după ce m'am preoţit, m'am pomenit că se culcă la pământ desvălindu-mi trecătorilor toată sărăcia. Ce era să fac? Am trimis sluga să-mi taie din pădure nişte proptele de stejar şi — l'am ridicat iar. Cum, cum nu, gardul meu îşi făcea din nou vechea slujbă. Ori mi-se părea numai mie?... De, să vă povestesc ce s'a întâmplat. La vr'o săptămână, tocmai când mă credeam mai la adăpost, durmeam tun noaptea pe la doisprezece, când nişte chelălăituri grozave mă trezesc. Sar din pat, pun mâna pe lumânare — mi-aduc aminte ca acum, lumânarea era pe un număr din „Românul" pe care-l cetisem seara — o aprind şi mă uit în curte. Când colo ce să vezi? Curtea plină de câni. In beznă, cu ajutorul luminii, reuşesc să descopăr o droaie de javre de prin vecini: unul *Burcuş* al strajamesterului de jandarmi, gol *cel din Caransebeş*, gras, prost şi cu aiere de parvenit, altul *Fritz* al jidovului Berliş, jăgărit şi nervos, ca un *potracăr* de cei mai subţiri, din Budapesta bunăoară ş. a. ş. a. Isi făceau potăile mendrele prin curtea mea şi, cum zic, chelălăiau de mama focului. Pe unde au putut pătrunde toate jigodiile astea la mine în curte, m'am întrebat. Prin gard, pe unde să pătrundă, mi-am răspuns tot eu dimineaţa, privind spărturile gardului. Prin gard, pe unde să pătrundă, mi-a zis şi preuteasa, nu cumva crezi că un gard vechiu mai poate rezista... vremurilor nouă. Fă altul, ori mai bine dă-i o muche că şi aşa n'ai nici un folos de el, mai mare nuşinea... Cel puţin n'au unde se aduna câinii. Fireşte, dac'am văzut şi am văzut, am ascultat de preuteasa, l'am doborât, cu toate că-mi era cam jale de bietele proptele compromise puţin în slujba hârblegii ce inciripasem...

Doamne-doamne, Onorată Redacţiune, cum se aseamănă lucrurile mici cu cele mari în această nevrednică vale a plângerilor. Nu bagă de seamă şi onorata Redacţiune că gardul meu şi povestea lui întreagă, par'că-i „Telegraful român" cu povestea lui? Trecând peste coincidenţa de naştere preoţească: bătrân gardul, bătrân *Telegraful*, gardul menit să apere o strămoşească curte preoţească, *Telegraful* menit să apere o biserică întreagă, gardul ajuns să treacă prin el toţi hajmandăli canini ai satului, în frunte cu Burcuş al strajamesterului de jandarmi, *Telegraful* ajuns pe mâna tuturor burcuşilor strajamesterului politicei Ţării Ungureşti, contele Tisza... Ce mai încoaci-încolo?! Trageţi consecinţele fabulei, adecă, mai bine zis, trageţi o muche actualului *Telegraf* rebegit, ca vai de el, şi să dăm cel puţin *proptelelor* prilej să se salveze...

In rândul trecut, răspunzând articolelor mele, *Telegraful* a ţinut cu cale să-şi propteasca existenţa moderată de nişte oameni „desteri în manuarea condeiului" — cum zicea el atât de frumos — toţi membri în „gremiul" bisericei noastre dreptcredincioase. Zicea adecă *Telegraful* cam aşa: — Prost gardul meu, ce-i drept, dar îl mai ţin proptelele... Scrie în coloanele mele şi *Mangra* şi *Burdea şi Babeş*, dar nu-i nici o primejdie câtă vreme am şi colaborarea unui *Nic. Ivan*, vice-preşedinte al partidului naţional, unui *Dr. Ion Lupaş*, membru în comitetul de redacţie al „Românului" şi colaborator de frunte al acestui ziar, unui *Dr. Nic. Bălan*, naţionalist purtat de honvezi pe la judecăţi, unui *Dr. Silviu Dragomir*, tânăr istoric cu atitudini de oţelită intransigenţă, etc. etc. Aşa zicea *Telegraful* şi *eu*, ierte-mă Prea Sfântul, râdeam alături cu preuteasa nu fără oarecare răutate. Proptelele aduse de înalt prea sfinţita mea gazetă, îmi ziceam eu, sunt din pădurea viguroasă a naţionalismului românesc, ele nu sunt proptele de lemn, ca ale gardului meu, ele vor vorbi, se vor feri la o parte, lăsând *Telegraful* să cadă îngropând sub el pe toţi cari îl stăpânesc. Râdeam şi se vede că n'am prea avut

Pavel Rotar.

Părintele Nicodim aştepta ca pe spini. Ii păru un veac de când trimise pe clopotar după bădicul Pavel Rotar, cu care avea ceva grabnic de vorbit între patru ochi. Părintele s'ar fi putut gândi că clopotarul e bătrân, bădicul Pavel şade departe de casa parohială şi că nu-i decât o jumătate de ceas de când l'a trimis pe omul bisericii. Dar el nu se putea gândi decât la şedinţa de după prânz a consiliului comunal. Abia venise dela biserică, abia-l lăsă pe clopotar să dea peste cap un păhărel de rachiu, şi, cu cornul de prescură în mână bătrânul trebui să plece după Pavel Rotar. Popa gândi că fiind azi şi Duminecă şi praznicul celor patruzeci de mucenici, va veni şi Pavel, ca tot creştinul, la biserică. Dar se vede că şi 'n Luncuşoara ca şi pe alte sate şi oraşe, bogaţii nu au de-a 'mpărţi nimic cu Dumnezeu. Şi bădicul Pavel era cel mai bogat dintre săteni.

Părintele Nicodim auzise de vre-o trei zile un zvon, şi simţea că trebuie să vorbească nesmintit cu Pavel Rotar, înainte de şedinţa comunală de după prânz. El trecea mereu dela masă la fereastră, şi nu se linişti decât când il văzu pe bădicul Pavel.

Ţăranul, ca un fruntaş ce era, obicinuit cu domnii, ciocăni în uşă şi intră destul de sfios şi umilit.

— Imi pare bine că m'ai ascultat, bade Pavele, şi c'ai venit. Cred că şti pentru ce te-am chemat, zise preotul privindu-l cu băgare de seamă şi simţindu-se mai uşurat când îi păru că recunoaşte pe faţa ţăranului semnele pocăinţei.

— De, voiu şti dacă mi-a spune Sfinţia Sa, răspunse bădicul c'un fel de silă.

Era un om înalt, bine zidit, nemâncat de rele, cu faţa brunetă, cu mustăţile rătezate scurt, ţepoase, cu doi ochi negri, mici şi neliniştiţi, cari păreau că nu se potrivesc feţei sale ce părea cinstită. Ochii-i jucau în toate părţile şi părintele cerca înzadar să le prindă privirea. Il pofti să şadă, şi scaunul păraţ sub greutatea bogatului.

— Dup' amiazi avem şedinţă la comună, se va lua o hotărâre în afacerea şcolii. Nu se poate să nu ştii, zise popa.

— Se poate, se poate, oftă bădicul.

— Dumneata nu eşti dintre oamenii nepricepuţi, citeşti gazete, şti scrisoare, în multe rânduri ai fost primar în sat, dumneata vei pricepe că hotărârea ce se va aduce e de cea mai mare însemnătate pentru Luncuşoara. Noi va trebui, deci, să-i batem cu voturile noastre pe nepricepuţii cari s'au lăsat înşelaţi de notarul care e jidan, şi cari vreau să ceară şcoală ungurească în sat.

— De! făcu bădicul, şi privirile lui jucăuşe fugeau în toate părţile.

— Cum? Dumneata te îndoieşti că noi vom rămânea biruitori? întrebă popa Nicodim apropiindu-se de român. Nelinişte începu să-i crească din nou.

— Să-i batem dacă-i vom putea, zise cu gura de jumătate Pavel Rotar. „Oamenii sunt mestecaţi", continuă îndată privind prin geam, mulţi zic c'ar fi păcat, mulţi că ar fi uşurare pentru sat. Am scăpa de birul şcolii.

— Şi... cărora le dai dumneata dreptate? întrebă popa cu o înfiorare de teamă şi de scârbă. Simţea acum că svonul ce-l auzise e adevărat.

— De, eu sunt bătrân de aici în colo şi n'o să port multă vreme greutăţile birului. Eu... Dar sunt alţii tineri, cu copii mulţi.

— Ginerile dumnitale, de pildă, zise popa cu răutate.

— Da, şi ginerele meu, nu zic ba. De ce să zic ba? Acum, o clipă, bădicul privi ţintă la popa, şi părintele putu să-i citească în ochi bucuria răsbunării.

Urmă un restimp de tăcere: părintele se tulburase adânc şi nu cuteza să vorbească, să nu-i spună cuvinte prea grele, cuvinte ce nu s'ar cădea să iese din gură de popă. In urmă, învingându-se, începu.

— N'aş fi crezut, odată cu capul, ce se vorbea printre oameni: că dumneata, ginerile dumitale şi doi fini aţi fi trecut pe partea duşmanului. Şi, toată aceasta schimbare, pentrucă epitropia bisericii a hotărît să urce cu două sute de zloţi arânda pământului bisericesc pe care-l ţine de trei ani ginerele dumitale. Dar bine, nu şti dumneata că banii aceia se adaugă la averea bisericii, şi nu vezi chiar însuţi că preţul de până acum a fost prea neînsemnat?

pentru ce, *Telegraful* va şti pentru ce. Dnii *Nic. Ivan, Dr. Ion Lupaş, Dr. Nic. Bălan şi Dr. Silviu Dragomir,* ca să nu mai vorbesc de alţii, n'au *vorbit,* lăsând să se bănuiască complicitatea lor la opera moderată bătută pe *Telegraf* bietei noastre preoţimi.

Acum, eu, Onorată Redacţiune, împreună cu tot clerul şi poporul mitropoliei ortodoxe ştim că aceşti patru distinşi bărbaţi, dacă nu şi ceilalţi amintiţi de *Telegraful,* sunt şi au fost totdeauna membri credincioşi ai partidului naţional român. Au dovedit'o prin fapte în întreagă viaţa lor. Dar tocmai din pricina aceasta n'am înţeles pentruce au tăcut d-nealor atunci când *Telegraful* cerea să-şi proptească „moderaţiunea" de numele lor. Că faptele lor au puterea desminţirii? Dar sunt anumite vorbe în anumite împrejurări cari se confundă cu faptele. O vorbă spusă categoric *Telegrafului* după afirmaţia lui calomnioasă ar fi fost o faptă plină de urmări folositoare. Ori nu?... Mintea mea slabă de umil preot par'că mi-ar spune: da! Cu atât mai mult da, cu cât sus numiţii distinşi bărbaţi se întâlnesc câte odată în coloanele *Telegrafului* iscăliţi sub câte un articol de propagandă religoasă ori cine ştie ce circulară inofensivă din punct de vedere politic. Mi se pare că tocmai *această* colaborare a fost exploatată de prea cinstita mea gazetă ca să inducă preoţimea în eroare, după un vechiu obiceiu bizantin. Distinşii bărbaţi ai bisericii noastre sunt însă datori să răspundă bizantinismului telegraficesc cu o atitudine limpede, declarând că n'au nici o legătură cu politica unei gazete a „concursurilor". Răspunsul e cu atât mai uşor cu cât legătura aceasta nici nu există, e cu atât mai uşor cu cât eu fac întrebare aici în publicitate:

1. *este d. Nic. Ivan, vicepreşedinte al partidului naţional, aderent „colaborator" al politicei telegrafiste? Da sau nu?*

2. *este d. Dr. Ion Lupaş, membru în comitetul de redacţie al „Românului", aderent „colaborator" al politicei telegrafiste? Da sau nu?*

3. *este d. Dr. Nic. Bălan, cunoscut român de inimă purtat mai ieri-alaltăieri de honvezi intre suliţi, aderent „colaborator" al politicei telegrafiste? Da sau nu?*

4. *este d. Dr. Silviu Dragomir, distins istoric care a publicat în „Luceafărul" un articol remarcabil împotriva împăcării româno-maghiare, aderent „colaborator" al politicei telegrafiste? Da sau nu?*

Intrebările aceste nu le pun fiindcă n'aş şti ce răspuns categoric şi românesc voi primi din partea acestor vrednici oameni ai bisericei noastre dreptmăritoare, ci fiindcă vreau să se spulbere un echivoc creat cu rea credinţă de blagoslovita mea gazetă dela Sibiiu. Răspunsurile *primite* din toate aceste patru părţi *Telegraful* şi-a pierdut proptelele şi — putem să-i cântăm vecinica pomenire. Eu unul care i-am început prohodul de mult ştiu că mi-aş aduce glasul în rânduială pentru la adecă.

P. S. Cele două articole ale Dvoastră asupra celor mai noui poticneli telegrafice le-am cetit cu multă mângâiere. Ele m'au deslegat de sarcina de a-mi dovedi cunoştinţele istorice pe cari mi le contesta *Telegraful* pintenog întru moderaţiune, după cum l'a botezat tata-socru într'o clipă de inspiraţie bătrânească.

Discuţia bugetului în Camera ungară.

Discursul deputatului român dr. Alexandru Vaida-Voevod.

Contele Ştefan Tisza acuză pe Vaida de rusofilism.

Răspunsul lui Vaida.

Arad, 24 Aprilie 1914.

In numărul nostru de azi am raportat deja pe scurt despre discuţia bugetului în camera ungară care a început în şedinţa de ieri. Am arătat, că la discuţia aceasta a luat parte şi vrednicul nostru deputat d. *Dr. Alexandru Vaida-Voevod* printr'un bine motivat discurs declarând în numele partidului naţional român că nu primeşte bugetul.

Contele Ştefan Tisza a ţinut să răspundă imediat deputatului român şi încercând să-l combată *s'a dimis la o acuză incvalificabilă faţă de iubitul reprezintant al neamului nostru în parlamentul ţării. Contele Ştefan Tisza i-a aruncat în faţă dlui Dr. A. Vaida acuza rusofilizmului susţinând că acesta ar fi întreţinut legături cu fraţii Gerovszki, binecunoscuţi din procesul rutean ca agenţi ai Ruşilor în Ungaria.*

Deputatul român a răspuns imediat şi a respins cu indignare acuza ce i s'a adus deslusind în amănunte legăturile sale cu fraţii Gerovszki şi desvălind cursa mişelească ce i s'a pus din partea agenţilor secreţi ai guvernului unguresc pentru de a-l amesteca în mişcarea rusofilă, ce se desfăşură între Rutenii Ţării Ungureşti.

Având în vedere însemnătatea colosală a acestor lucruri, dăm la vale, după notele stenografice, întreagă discuţia din cestiune.

Dr. Alex. Vaida: Onorată Cameră! Faptul, că am ajuns să reprezint eu singur acum opoziţia şi dintre deputaţii români să fiu singur de faţă la această şedinţă, caracterizează în deajuns raporturile politice. Căci colegii mei deputaţi români, car prea bucuros ar fi luat parte la această şedinţă ca opoziţionişti, au trebuit să plece la alt câmp de luptă şi au fost necesitaţi să mă însărcineze pe mine ca să desvolt punctul de vedere opoziţionis al partidului nostru, iară aceia, destul de nume roşi, cari ar putea să reprezinte aci opoziţia, a aflat de bine a nu se prezinta.

E lucru foarte bun şi comod să fii deputat un gur opoziţional, căci atunci îţi alegi prilejul, cân să faci opoziţie şi când nu. Acum e foarte como să fii absent şi să străluceşti numai atunci în spler doarea opoziţională, când poţi să-ţi desvolţi punc tul de vedere opoziţional în delegaţiuni înainte lumei externe. Este foarte ingrat însă rolul me căci zău eu nu pot să fac cauzei noastre reclam aşa puternică, ca acei domni, cari curând vor fac pe opoziţionistul în delegaţiuni. Eu însă am dat ria să dau expresiune convingerei mele şi să î deplinesc mandatul partidului meu.

Am stat la îndoială, dacă peste tot va fi const ori ba să luăm poziţie la discuţia generală a bug tului desfăşurând punctul nostru de vedere opoz ţionist, deoarece noi de multă vreme ne-am co vins, că partidul naţional român nu poate să-şi m nifeste puterea aici în parlament, — în viitor m

---

— De, poate să fie şi aşa, răspunse cu un zimbet rău bădicul, dar oamenii-s de multe feliuri. Eu nu pot chezăşui pentru nime.

— Nici pentru dumneata?

— Nici pentru mine. Omul e schimbăcios, părinte.

Popa Nicodim simţi o adâncă durere în faţa acestui cinism pe care nu l-ar fi bănuit niciodată într'un ţăran de-ai lui. I-ar fi plăcut să-i spună vorbe aspre, să-l spovedească cum nu l-a mai spovedit nici odată sub patrafir. Dar cauza şcolii străine era aşa de gingaşe, atârna dela un fir de păr, dela trei patru voturi. Oamenii, de vre-o doi ani acum, se împărţiră în două tabere: unii voiau şcoala străină să scape de birul şcolii, după cum îi asigura notarul jidan, alţii erau împotriva ei. Popa Nicodim îi număra adeseori pe cei dintr'o tabără şi din ceealaltă, şi până acum partida lui era mereu în majoritate cu trei-patru voturi. Nu mai era vreme de pierdut, şi el lua grabnic o hotărîre:

— Ce-ai zice dumneata dacă preţul arânzii ar rămânea tot cel vechi?

— De, ce să zic! răspunse bădicul cu un zimbet viclean pe care nu-l putu ascunde ori cât ar fi dorit.

— Intreb: am fi siguri de votul dumnitale, al ginerelui şi al celor doi fini ai dumitale? îl întrebă preotul cu răceală, abia stăpânindu-se.

— Vorba e că epitropia a adus o hotărîre în scris. E pusă la protocol, zise bădicul.

— Dar dacă o ştergem?

— Hm! Adevărul e că dacă vreai dumneata se poate şterge. Am ştiut noi că sfinţia ta ai venit cu *propunerea* să crească arânda.

Preotul scoase dintr'un dulap protocolul, îl deschise, frunzări puţin, apoi muie condeiul în călămar şi trase o cruce peste hotărîrea epitropiei.

— Eşti mulţămit acum? îl întrebă pe ţăran.

— Da, însă s'ar putea ca peste o săptămână să aduceţi o hotărîre la fel, răspunse ţăranul zimbind. „De aceea mi-ar plăcea să-mi dai în scris că arânda rămâne neurcată alţi trei ani".

Părintele Nicodim rămase uluit; câteva clipe nici nu înţelese ce trebuie să facă, atât de mult îl surprinse neîncrederea ţăranului. Apoi luă condeiul şi-i făcu declaraţia cerută.

Bădicul Pavel Rotar o ceti, o împătură, o puse în şerpar, apoi se ridică să plece.

— Dar bine, omule, putem fi siguri cel puţin de voturile d-voastră? întrebă preotul. Incepu să se teamă de omul acesta.

— Da, părinte; venim şi votăm cu dumnea toţi patru.

— Dupăce eşi Pavel Rotar, părintele răma amărît şi scârbit. Căzu în păcate grele căci junsese să-şi blasteme toată munca lui de p stor sufletesc. Căci, dacă ar fi fost munca cuminte şi adevărată, s'ar fi putut afla, du cincisprezece ani de învăţături şi pilde, un ca Pavel Rotar, în Luncuşoara? Se disgustă slujbă şi de sine însuşi, şi rămânea îngheţat spaimă de câte ori îşi aducea aminte de v bele ţăranului. In desnădejdea lui îşi zicea n'are să se mai intereseze de nimic de aici colo, că e zadarnică toată munca.

Nu-şi putu da seamă cât se va fi frământ cu gândurile; preuteasa îl chemă de trei ori prânz, dar el nu auzi: îmbătrânit şedea la ma cu capul greu răzimat în mână. Preuteasa gâ că citeşte ceva, şi ştia că popii nu-i place s întrerupă când era cufundat în cetit. Se hot deci să mai aştepte cu prânzul.

Deodată în uşe se auzi ciocănind, şi, f să mai aştepte răspunsul părintelui Pavel tar intră în casă.

— Să nu te superi, sfinţia ta, că ţi-am fă de lucru, începu el, scoţând din şerpar hârtia care i-o dase popa cu vr'un ceas mai înai

puțin ca în trecut, — ci toată puterea noastră trebuie s'o concentrăm în afară, unde va trebui să uzăm de întreaga noastră energie.

O voce (din dreapta): Destul de rău!

Al. Vaida: Destul de rău, spune stimatul meu coleg deputat, dar când noi avem aci numai cinci reprezentanți și dintre aceștia unul e greu bolnav, altul este împiedecat a se prezenta prin grave afaceri, iar doi inși au trebuit să plece la procesul dela Sătmar. Este, într'adevăr destul de rău, că numai cinci bărbați reprezintă în acest parlament partidul național român fără cea mai mică nădejde de vr'un succes parlamentar. Dar nu noi suntem de vină, dacă legea veche electorală a fost rea și dacă guvernul a luptat împotriva noastră cu armele lui binecunoscute și tot nu noi suntem de vină că legea electorală de acum este și mai rea, ca cea veche, astfel că noi suntem siliți să desvoltăm afară din parlament energiile noastre și acțiunea noastră în reprezentarea punctelor de vedere ale partidului nostru.

Dar cu toate acestea am ajuns la convingerea, că avem datorința a desfășura convingerile partidului nostru mai ales pentru motivul, că nu avem putința a le manifesta în delegațiuni, de unde am rămas exchiși, cu toate că însuș d. ministru președinte a recunoscut partidul nostru. Astfel se face că nici un reprezentant al poporului nostru nu are loc în delegațiuni, cu toate că acest popor liferează destui soldați și plătește destulă dare statului.

Acestea împrejurări ne-au silit să ne ridicăm și acum cuvântul și mi s'a dat mandatul să desfășor aci punctul nostru de vedere.

On. cameră! Este absolută imposibilitate o bună politică externă fără o bună politică internă. Guvernele ungare însă. dela transacțiunea din 68 și până astăzi, dela restaurarea vieții constituționale n'au făcut o bună politică internă, căci naționalitățile, timp îndelungat, n'au avut aici nici un singur deputat. Au adus legi de nobis sine nobis, au votat de nobis sine nobis acelea dări, pe cari le plătește și poporul nostru și s'au votat recruții, cari au datoria să-și verse, în momentul suprem, sângele pentru țară. Și totuș acest stat n'a avut cetățeni mai credincioși, decât cetățenii nemaghiari, îndeosebi cetățenii români.

Dar exeperiența de toate zilele dovedește, cum, cu toate acestea, se face selecțiunea și sortarea după cetățeni de clasa primă, de clasa a doua, chiar și de clasa a treia, căci de fapt poporul nostru este guvernat din partea puterii de stat ca cetățeni de clasa a treia. Să aruncăm numai o privire asupra datelor statistice, — căci acestea sunt oglinda fidelă a stărilor politice și sociale din țară, — și ne vom convinge despre adevărul ce am exprimat. Nu voiu să vă plictisesc, am să vă atrag prețioasa atențiune numai asupra unor date statistice din domeniul emigrării și al igienei publice. In anul 1912 cele mai multe pașapoarte s'au eliberat dincolo de Dealul-Craiului, 49 mii 346 de pașapoarte și e fapt cunoscut, că dincolo de Dealul-Craiului locuiesc mai ales Români. Cele mai puține pașapoarte s'au dat în ținuturile din stânga Dunării, unde locuiesc Ungurii. Din 212.276 de pașapoarte 126.193 s'au dat pentru bărbați și 86.083 pentru femei. Numărul acesta este îngrozitor când vom ști că înainte de asta cu 10—12 ani cifra din urmă era numărul total al emigranților. Când și femeile încep să emigreze, atunci asta prevestește pustiirea apropiată a țării.

Sunt și mai îngrozitoare — pentru Români, nu pentru Unguri, — datele referitoare la igiena publică. In anul 1912 în 56.5 procente a cazurilor de moarte a fost medic organul oficial pentru constatarea decesului, iar în 52.7 procente cei morți înaintea decesului absolut n'au avut parte de îngrijire medicală. E foarte firesc lucrul acesta căci în comitate — excepție făcând orașele — tot câte 100 mii de locuitori au 18 medici. Dintre cei morți în comitatul Árva au avut îngrijire medicală 14.7 procente, în com. Hunedoara 17.4 proc., în Maramurăș 17.6 proc. și în patria mea mai restrânsă, Solnoc-Dobâca, în faimosul comitat-model al lui Bánffy numai 11.7 procente a fost numărul acelora, cari au avut îngrijire medicală înainte de a muri.

Datele acestea sunt într'adevăr triste, și dacă vom lua în considerare, că în ținuturile dintre Dunăre și Tisza, ținuturi cu locuitori exclusiv unguri, dintre cei decedați 83.3 procente au avut parte de îngrijire medicală înainte de moarte, atunci absolut nu se poate spune că în țara aceasta nu este deosebire între român și ungur, căci de fapt s'au luat dispozițiuni, ca Ungurii să poată fi împărtășiți de îngrijire medicală, câtă vreme Românii n'au parte de asemenea îngrijire. (Sgomot și contraziceri).

Aud spunându-se că Românii nu recurg la medici. E lucru prea firesc că ei nu pot să recurgă la medicul, care nu le știe limba, care astfel nu poate să facă diagnoza și nici nu are putința de a mângăia pe cel bolnav. Dacă în puterea dreptului de candidare fibiraele aleg pentru Români numai medici, cari nu înțeleg limba poporului, atunci e lucru prea firesc, că Românii se lipsesc de ajutorul unor asemenea medici. Ori Dumneavoastră v'ați duce la un medic cu care nu vă puteți înțelege? Numai veterinarii n'au lipsă să cunoască limba pacienților, căci nu pot să vorbească cu dobitoacele. Cum puteți pretinde Dv. dela Români, să recurgă la asemenea medici? Unde medicii cunosc limba poporului, acolo s'a dovedit că Românii prea bucuros recurg la ajutorul medicilor, merg bucuros la spital și să lasă operați.

Pe pagina 233 a anuarului statistic se spune fără încunjur îngrozitorul fapt, că mortalitatea copiilor e cea mai mare la Români și la Sârbi. Nu vreau să intru de astă dată în amănunte, dar dacă vom lua în considerare acestea date despre emigrări și cele din domeniul igienei publice, se evidențiază clar că soartea poporului nostru în țara aceasta e foarte tristă și dacă nici nu am pactat cu guvernul, cum se afirmă încă și azi, totuși am sperat, că dacă nici nu s'a înfăptuit faimoasa „pace", totuș se va face ceva în urma declarațiunilor dlui ministru președinte, ca promisiunile date în fața țării să se împlinească; am sperat că se vor da circulare și dacă nu noi, intelectualii, cel puțin poporul va simți ceva bunăvoință din partea guvernului. Până acum însă n'am putut experia altceva, decât că vorbele frumoase n'au fost frumoase decât pentru acela, cari au avut iluzia că promisiunile vor deveni realitate. Dar până astăzi lipsesc faptele. (Mișcare în dreapta).

Nu zic să începeți numai decât cu de..u..ile intelectualilor, căci vecinic ne acuzați că noi numai de aceștia purtăm grijă, cu toate că ar fi lucru prea firesc, dacă fiii cu pregătiri academice ai poporului nostru ar putea să-și afle norocirea și existența aici acasă, dar am așteptat, ca cel puțin față de popor să se facă ceva după multele discursuri frumoase rostite aci.

On. Cameră! Ținuturile române sunt bătute de toate năpăstuirile: potopul, pedepsele administrative, colonizările, mortalitatea copiilor, lipsa medicilor! Cu toate acestea poporul nostru a rămas liniștit și-și poartă soartea grea în pace.

Acum însă deodată presa ungurească și deputații opoziționiști unguri încep să reprezinte o directiune foarte curioasă. (S'auzim! S'auzim!) Ei adecă á tout prix forțează direcțiunea rusofilă și tot atunci zi de zi repetează în gazetele lor de bulevard, că noi suntem iredentiști, cari vrem să rupem Ardealul și să-l dăm României.

Când în adunări poporale publice se fac declarațiuni rusofile, cari sunt aprobate de o mare parte a presei, atunci suntem cuprinși de îngrijorarea că acest curent va avea răsunet și în sufletul poporului nostru și atunci ni se va arunca în față acuza, că noi am fi acela, cari deșteptăm în sufletul poporului nostru asemenea direcțiuni trădătoare de patrie, noi cari niciodată nu am agitat în acest înțeles și niciodată nu am reprezintat asemenea direcțiuni. Pentru aceea de pe acum declar, că partidul meu declină dela sine ori ce răspundere în această direcțiune și transmite această răspundere întreagă asupra acelor domni, cari au fost destul de ușuratici de a reprezinta această direcțiune. (Vii aprobări).

Se susține cerbicos vestea, că deputatul coleg contele Károlyi Mihály, îndată ce va sosi acasă va merge la Petersburg în societatea mai multor deputați unguri. Inchipuiți-vă numai, ce era, dacă asemenea zvon s'ar fi colportat despre vr'un deputat slovac, sârb, român ori croat?

Inchipuiți-vă numai ce era, dacă discursul lui Holló Lajos sau Lovászy Márton l'ar fi rostit vr'un român, vr'un slav ori vr'un german? Presa ar vâjăi de indignare și ni s'ar striga acuza de trădători ai patriei. Parlamentul întreg ar fi de acord în stigmatizarea noastră. „Was dem einen recht ist, ist dem anderen billig". Poftiți deschideți cu sinceritate și ochii acelor domni, să vadă primejdia ce o provoacă asupra acestei țări, căci totuș curioasă politică externă este aceea, ce se razimă pe o astfel de politică internă, care începând cu procesul memorandului a îngrămădit sute de procese asupra publiciștilor și bărbaților politici nemaghiari. Aduceți-vă aminte de marele proces de trădare în contra Croaților, care însă s'a terminat cu eșec pentru urzitorii lui, aduceți-vă aminte de nefericitul proces dela Sighetul Marmației, iar azi se începe procesul dela Sătmar în contra Românilor, cari au fost cu de-asila încorporați la Hajdudorogh și cari au protestat și au avut datorința să protesteze împotriva acestui fapt. Dela un capăt până la celalalt al țării toți suntem trădători de patrie! Aceasta a fost politica nefericită a guvernelor din trecut, pe care o continuă și guvernul de azi.

O continuă, poate, din convingere șovină, ori poate fiindcă nu are suficientă putere și convingere, ca să se opună șovinismului. Intre asemenea raporturi zdruncinate interne și naționale în luna Decemvrie din anul trecut toată opoziția a manifestat astfel de procedeuri, cari fatalicește au produs o atmosferă ostilă în România. Aceleași procedeuri s'au aplicat și față de Serbia. Am pierdut deci simpatia Românilor și acea a Sârbilor. Dar n'a ajuns că expunem monarhia să piardă în timp de primejdie cinci corpuri de armată românești și patru sârbești: acum se înjură și marele imperiu german și se periclitează și simpatiile acestuia astfel că în momentul fatal monarhia va fi absolut izolată, căci tare mă îndoiesc că corpurile de armată ale Rusiei se vor pune la dispoziția acelor domni, cari astăzi își fac cheful pețind simpatia Rusiei.

Am avut datorința să amintesc aceste lucruri în numele partidului meu, căci asemenea devize aruncate cu ușurință în sufletul poporului sunt ca iasca aprinsă aruncată pe miriște. Dacă cineva are interes la susținerea acestei monarhii, atunci acest interes de sigur îl are maghiarimea. Tocmai pentru acest motiv desaprob cu toată energia și atacurile îndreptate în contra armatei, ce e drept din partea opoziției maghiare, dar adesea chiar cu aprobarea tacită a partidului guvernamental. Ei, ori vrem să susținem monarhia și atunci trebuie să acceptăm toate consecvențele, ori nu vrem s'o susținem și atunci trebuie să ne dăm credința pe față. Dacă însă vrem s'o susținem, atunci ori care guvern are datorinta să desvolte și să întărească armata, căci instituțiunile cele mai frumoase și legile cele mai bune nimic nu prețuiesc, dacă nu avem o astfel de armată în care la vremuri critice și în momentele serioase să ne putem pune toată încrederea, că va ști să apere această monarhie.

Dacă vom privi însă starea armatei noastre — încunjur de astădată amănuntele și nu voiu concretiza — atunci suntem necesitați a constata, că soldații nu sunt mulțumiți cu soartea, pentrucă limba lor, mai ales de când guvernul coaliționist a întrodus maghiarizarea și în armată, nu se împărtășește de cinstea cuvenită. Trebuie să constat că nemulțumirea e mare și în corpul ofiteresc mai ales că cea mai grea soarte din lume e acea a ofiterului, care în fiece moment trebuie să fie gata a-și jertfi viața și totuș retribuțiunea lui e cea mai slabă, cea mai ticăloasă. Văduvele și orfanii ofiterilor se află însă într'o stare cu adevărat rușinoasă. Imi aduc aminte de pe vremea când eram student în Viena. Se povestia în orașul întreg, că văduva unui general s'a dus la Maj. Sa și a zis:

„Vei trebui să ștergi și crucea care ai tras-o peste hotărîrea cu arânda. Nu mai avem lipsă de pământul bisericii". Și el îi întinse hârtia.

— Ce vrei dumneata? îl întrebă popa nepricepând nimic.

— Zic că nu mai avem lipsă de pământul bisericii. Dacă ați mărit arânda, bine ați făcut: banii se adaug averii bisericești. Noi ne mulțămim. Ginerele meu a căpătat licență pentru birt.

Părintele se albi la față ca peretele.

— Așa dar nu mai votați cu noi?

— Ce să facem, părinte! Pământul azi nu prea aduce venit. Cere lucru mult și muncitorii sunt scumpi. Pe când un birt e o bogăție. De când m-am luptat eu pentru un birt! Dar în sfârșit notarul a câștigat licența pentru ginere-meu. Acum mi-a dat-o. Poftim! Și Pavel scoase o altă hârtie din șerpar, dar preotul, sprijinit de masă, îi făcu semn cu mâna să se ducă. Țăranul eși poftindu-i ziua bună.

La ședința de după prânz eși biruitor notarul cu școala străină.

I. Agârbiceanu.

dacă Maj. Voastră nu va dispune ca să se facă oarecare îngrijire pentru fetele mele, atunci voiu fi silită să le îndemn a-şi vinde trupul. Faptul acesta, aşa cred, caracterizează îndeajuns situaţiunea tristă în ce priveşte penziunea văduvelor şi orfanilor de ofiţeri. Tocmai pentru acest cuvânt ar trebui să se ia dispoziţiunile de lipsă, ca ofiţerii să nu fie siliţi a trăi o viaţă abnormală, să nu fie ţinuţi a se însura numai când află vre-o fată cu zestre ori cu cauţia fictivă.

Gândiţi-vă că sunteţi în dispoziţia sufletească a unui ofiţer şi atunci veţi ajunge şi Dv. la convingerea, la care am ajuns eu, că adecă ar trebui să se dea posibilitatea, ca ofiţerii să se poată căsători şi fără zestre. De altă parte însă familiilor de ofiţeri trebuie să li se asigure o astfel de penzie, din care văduvele şi orfanii lor să poată trăi.

Cei cari dintre Dv. au luat parte în delegaţiuni prea bine ştiţi, că artileria noastră de fortăreţe pretinde grabnică reformare şi ştiţi şi aceea, că în ce priveşte aeroplanele şi hydroplanele, cele mai multe state ne-au întrecut aşa că într'un conflict serios noi, zău, n'am fi între cei dintâi.

Lucrul cel mai tragic este însă faptul, că armata nu are personalul suficient pentru îngrijirea răniţilor şi nu are un număr suficient de medici. Ştiu prea bine, citesc adesea în ziarele opoziţioniste obiecţiunea, că şi aşa e prea mare bugetul cheltuielilor comune. Admit şi eu că acest buget într'adevăr e foarte mare, dar în comparaţie cu alte state e foarte mic. Dacă raportăm acest buget la bugetul nostru intern, atunci vedem că la trei resorturi cheltuielile sunt mult mai mari decât sumele preliminate pentru cheltuielile armatei comune. Bugetul ministerului de finanţe e de douăori, cel al ministerului de comerciu de patru-ori mai mare, chiar şi bugetul ministerului de culte întrece sumele, ce le dăm pentru acoperirea cheltuielilor comune. Suma acestor trei bugete întrece miliardul, iar suma cheltuielilor comune — nu numai ale armatei, ci peste tot cele comune — este de 125,127.974 coroane. Evident deci că suma aceasta nu este prea mare, dacă vom socoti că bugetul nostru a ajuns la 2 miliarde şi 300 milioane de coroane. Deja acest buget formează o povară oribilă asupra poporului şi ar fi mare greşeală, dacă cheltuielile armatei s'ar spori fără atingerea celorlalte resorturi. Dar de fapt s'ar putea cheltui mai mult pentru armată, dacă s'ar face economii la celelalte bugete, la cari de fapt multe sume se pradă pentru lucruri de prisos.

După toate acestea din nou trebuie să accentuiez punctul de vedere al poporului român, care a fost atât de patriotic în împlinirea datorinţelor sale, încât şi din America îşi plăteşte dările în Ungaria şi feciorii de acolo au venit acasă, pentruca să-şi împlinească îndatoririle militare. In schimb primim o astfel de lege electorală că pe viitor acest popor nu va fi în stare să-şi trimită un singur reprezentant al său în parlament şi că în delegaţiunile din anul acesta se repetează vechiul sistem încât nu va fi acolo nici un singur deputat român. Pretindem cu tot dreptul să se respecteze şi voinţa noastră. Dacă suntem buni pentru dare şi recruţi, dacă poporul român e bun element susţinător de stat, când e vorba de împlinirea datorinţelor şi de suportara greutăţilor, atunci acest popor să fie bun şi pentru egala îndreptăţire.

Dacă însă nu voiţi să ne recunoaşteţi ca element susţinător de stat şi nu admiteţi, ca poporul românesc să aibă existenţa sa naţională liberă, să aibă drepturi în măsura, în care îşi împlineşte datorinţele, când i se impun recruţi şi dări pentru susţinerea monarhiei, atunci poftiţi a-i ierta acestui popor dările şi recruţii, să vedem, va fi în stare poporul maghiar ca singurul element susţinător de stat să poarte toate greutăţile, dacă pe Români şi celelalte popoare nemaghiare le exchideţi dela acestea drepturi. (Mişcare în dreapta).

Ştim foarte bine că în Rusia şi în România tocmai acum sunt la ordinea zilei mari reforme agrare şi e chestie de scurt timp când problema agrară va fi rezolvită în acestea ţări din vecinătatea noastră. Poate contele Károlyi Mihály tocmai pentru aceea vrea să călătorească la Petersburg, ca să studieze chestia reformei agrare şi parţelarea moşiilor între ţărani.

Nu ştiu asta cu siguranţă, dar şi până atunci ar fi foarte bine, dacă guvernul s'ar ocupa serios cu ideea de a introduce şi la noi reforme agrare şi ca acestea reforme să fie realizate şi aici atunci când ele vor fi puse în practică în ţările vecine, căci trebuie să fim convinşi cu toţii că statele nu pot fi zidite şi susţinute prin baionetele jandarmilor şi că existenţa acestei monarhii numai aşa se poate asigura, dacă ea va fi întemeiată pe comunitatea de interese şi sentimente şi nu în chipul acela, că dela Predeal până la Orşova şi până la Bruk vom pune lângă fiecare cetăţean câte un jandarm. Şi dupăce nu putem găsi la guvernul actual bunavoinţă şi nizuinţa serioasă de împăciuire şi fiindcă vedem, că faţă de noi şi acest guvern urmează sistemul şi tactica guvernelor din trecut, în numele partidului meu nu primesc bugetul.

Preşed.: D. prim-ministru vrea să vorbească. (S'auzim! S'auzim!)

Cont. Ştefan Tisza, prim-ministru: On. cameră! (S'auzim! S'auzim!) Faţă de expunerea dlui deputat eu mă voi restrânge numai la câteva observări foarte scurte. (S'auzim! S'auzim!) D. deputat a amintit faptul, că dela tratativele cu partidul naţional român nu s'a întâmplat nimic, ceeace, după cum a spus dsa, ar dovedi că frumoasele vorbe de atunci ar fi fost inlocuite cu fapte.

Dar eu îl pot asigura pe d. deputat, că ceeace am desvoltat şi arătat ca păreri şi ca atitudine a guvernului, acelea în linişte în mod consecutiv le vom şi realiza şi le vom traduce în viaţă. (Aprobări în dreapta.)

Sunt de credinţa, că suntem foarte aproape de aceea, ca — amintind chestii mai importante — să poată apare noul ordin referitor la catechizare, dar se vor lua — fireşte fiecare la vremea sa — şi celelalte măsuri. In general d. deputat a cărui discurs a fost rostit pentru a produce predispoziţii şi în multe privinţe este spus ad captandam benevolentiam, poate fi convins, că nimeni nu consideră pe Români ca cetăţeni de categoria a treia în Ungaria. (Adevărat! Aşa-i!) In Ungaria fiecine e tratat, fără deosebire de rassă şi de naţionalitate, după principiul celei mai depline egalităţi, iar dacă comparăm stările sociale din Ungaria şi din alte ţinuturi locuite de Români, amintite de dsa, cu conştiinţa linştită îndrăsnesc să afirm, că din punct de vedere material şi cultural poporul român nicăiri nu duce o viaţă atât de bună ca în Ungaria. (Adevărat! Aşa-i! în dreapta).

Varga Gábor: Nici unde în lume!

Cont. Ştefan Tisza, prim-ministru: In această privinţă e caracteristic pentru obiectivitatea dlui deputat şi faptul când dsa spune că şi potopurile bântuie tot numai ţinuturi româneşti. (Ilaritate).

D. deputat consideră ca insuficiente cheltuielile votate pentru armată şi vorbeşte în aşa mod despre lipsurile echipamentului nostru militar, încât eu trebue să protestez cu toată hotărârea contra acestui mod de a vorbi. (Aprobări în dreapta), deoarece har Dlui, în pivinţa capabilităţii de luptă armata noastră stă pe un grad mult mai înalt, decât s'ar conclude aceasta din atari declaraţii.

Apoi, e în deobşte cunoscut că tocmai în anii mai recenţi s'a început o aşa acţiune sistematică de perfecţionare a armatei noastre, încât aceasta în timp foarte scurt va potenţa foarte mult valoarea internă a forţei militare a monarhiei, a cărei condiţiuni fundamentale au fost creiate tocmai de evenimentele cari au avut loc în camera ungară şi tocmai în urma voinţei bărbăteşti şi a adevăratei convingeri politice privitoare la situaţia de mare putere a monarhiei. (Aprobări vii în dreapta şi în centru.)

D. deputat afirmă că în armată între soldaţi şi în corpul ofiţerilor există nemulţumire. Dar, mă rog, e foarte anevoios lucru a examina inimile şi rinichii. (S'auzim! S'auzim!) Regret, că probabil e un păcat al evului present că sunt atât de puţini mulţumiţi în lume. Dar cutez să afirm, că, oricând va fi nevoie, atât soldaţii cât şi ofiţerii armatei noastre cu tot echilibrul moral, în deplina conştiinţă a datoriilor mari şi sublime ce li se impune, cu necondiţionată credinţă, încredere şi abnegaţiune îşi vor face datoria. (Adevărat! Aşa-i!)

D. deputat excepţionează, respective aminteşte despre aceea, că bugetul nostru are atât de puţine poziţii pentru cheltuieli militare. Această afirmaţie e foarte departe de realitate. Inainte de toate d. deputat uită că intratele vamale se detrag din poziţiile bugetului despre cheltuielile comune în chestie, deci aici într'adevăr nu este amintită suma care într'adevăr se întrebuinţează pentru scopurile armatei comune, ci una mult mai mică, şi anume numai plusul care nu poate fi acoperit din intratele vamale, ci trebuie acoperit din alte venite ale statului.

Ce priveşte suma de 125 milioane care în ordinarium e fixată ca cheltuieli comune, aceasta s'a urcat cu o sumă foarte mare, — nu-mi amintesc cifra, dar pare-mi-se cu vre-o 60—70 milioane. Dar abstrăgând dela aceasta, între cheltuielile ordinare se găseşte suma de 78 milioane ale bugetului pentru apărarea ţării, între cheltuielile extraordinare 75 milioane pentru armata comună şi pentru marina de răsboi, deci 280 mil. şi veniţele vamale sunt pe cari Ungaria le cheltuieşte pentru scopurile capabilităţii de luptă a armatei şi pentru siguranţa externă. Iar, această sumă, pare-mi-se, nu poate fi considerată ca nesuficienţă, şi sunt de credinţa că poporul românesc, a cărui interese d. deputat se străduieşte să le apere cu atâta monopolitism, n'ar fi prea mulţumitor deputatului său care face aici propagandă pentru urcarea acestor cheltuieli. (Adevărat! Aşa-i!)

Sunt în plăcuta situaţie să fiu de acord cu o parte din discursul dlui deputat, şi anume cu critica pe care a făcut'o manifestaţiilor rusofile ale unor anume cercuri. Nu vreau să insist asupra acestei chestii, căci nădăjduiesc că în delegaţiuni voi avea prilejul să mă ocup în mod mai amănunţit cu acest fenomen amuzant. (Ilaritate. Strigăte: Absurdidate). Asigur pe d. deputat că nimeni nu va acuza sau bănui Românii din Ungaria sau grosul partidului naţional român din Ungaria că ar avea tendinţe rusofile; cu toate acestea sunt recunoscător faţă de cutezanţa dlui deputat, care critică tendinţele rusofile ale altora, probabil în convingerea, că nimeni nu cunoaşte alte relaţiuni intime dintre d. deputat şi fraţii Gerovsky şi prietenii acestora.

Dr. Alex. Vaida-Voevod: Voiu răspunde la aceasta!

Cont. Şt. Tisza, prim-ministru: Aştept cu interes răspunsul dv. In tot cazul, zic, până când mă va lumina asupra greşelei mele, trebuie să exprim dlui deputat o anume recunoştinţă pentru cutezanţa dsale.

Aceste observaţii am dorit, on. cameră, să le fac, deoarece nu voiu să las un singur moment fără răspuns aceste afirmaţii. (Aprobări vii).

De altfel rog, on. cameră, să binevoiţi a primi bugetul ca bază a desbaterilor parţiale. (Aprobări vii.)

Dr. Alex. Vaida-Voevod: Rog să am cuvânt în chestie personală respective pentru a-mi rectifica senzul cuvintelor intrepretate greşit.

Preşedintele: Camera admite cererea? (Da! Admitem!)

Dr. Alex. Vaida-Voevod: On. cameră! Primul ministru a ridicat o acuză atât de gravă impotriva mea, despre a cărei gravităţi cei mai mulţi dintre dvoastră nu aveţi ideie, astfel că îmi ţin de datorie, de datoria apărării mele legitime ca să nu las nici un moment fără răspuns această acuză.

D. prim-ministru a spus că are cunoştinţă, că eu aş avea legături cu fraţii Gerovsky. Eu cunosc pe doi fraţi Gerovsky. Aceştia se află acum în temniţă, pentrucă sunt acuzaţi de propagandă rusofilă. De numele lor de botez nu-mi aduc aminte. Unul e medic în Karlsbad, iar pe celălalt l'am întâlnit o singură dată, când m'a cercetat cu fratele său. Pe medicul Gerovsky l'am întâlnit de trei ori în viaţă.

Dle prim-ministru, poftiţi şi-l întrebaţi pe Gerovsky ce am vorbit cu el, ce atitudine am luat în ce priveşte tendinţa lui rusofilă. Poftiţi şi-l întrebaţi şi pe celălalt cu care m'am întâlnit o singură dată în viaţă, că faţă de el, când m'a cercetat cu fratele său, ce atitudine am luat în chestia rusofilă. Şi atunci d. prim-ministru se va convinge că şi între patru ochi şi între şease ochi am mărturisit totdeauna aceleaşi principii în această chestie, ca şi în parlament şi atunci, când mi-am desfăşurat părerea mea politică în presă.

On. cameră! E foarte interesantă cunoştinţa mea cu Gerovsky şi e interesant, cum a putut

ajunge d. prim-ministru la convingerea — căci aşa trebuie să o numesc, pentrucă nu cred, că ar fi cutezat să ridice aceasta acuză împotriva mea, dacă n'ar fi convingerea lui.

In vara trecută m'a vizitat un tânăr în Karlsbad unde făceam praxă medicală. A venit în camera mea de ordinaţiune, şi mi s'a prezintat. L'am poftit să ocupe loc şi a început cu aceea că aduce o scrisoare de recomandaţie dela colegul meu medicul Gerovsky. Conţinutul scrisorii era: Iţi recomand pe d. X. Y. şi vă rog să-i consacraţi câteva minute.

L'am poftit să ocupe loc şi l'am îmbiat cu ţigări.

Cu ce vă pot servi? A spus că e rutean din Ungaria, candidat de advocat în Budapesta şi e foarte mult persecutat de către detectivii maghiari, şi că e copil de preot rutean, îl doare inima şi e cu totul frânt de tratamentul scârbos, aplicat ţărănimei rutene de către opresorii maghiari, jandarmi, preoţi şi Ovrei, (Mişcare), şi că nimeni nu-i sprijineşte. Mi-a zugrăvit minunat întreg martiriul, prin care trece poporul rusesc. Apoi l'am întrebat: Domnule dragă, explică-mi, cum se poate că în Ungaria fiecare naţionalitate, fiecare strat de popor îşi are reprezentanţii, cari au curajul să intre în luptă pentru dreptatea alor lui; cum se poate că Rutenii nu au nici un bărbat intelectual, astfel că pe dta te cunosc ca primul şi singurul bărbat intelectual, care se interesează de soarta naţiunii lui.

La aceasta el mi-a răspuns: Uite, dle deputat, la noi stau lucrurile aşa că dacă un tânăr are talent, împotriva acestui tânăr se începe goana deja în gimnaziu şi-i nimicesc cariera, iar dacă la universitate chiar şi numai o singură dată cutează să se manifeste ca rutean, atunci e sigur că-l vor nimici de tot. Numai eu ştiu câţi au trecut prin astfel de torturi.

Darvai Fülöp: Doar nu i-ai crezut acestea!

Dr. Alex. Vaida-Voevod: I-am spus: Uite dragă prietene, mă bucur, că în sfârşit se află un Rutean care îndrăsneşte să-şi ridice cuvântul în interesul poporului său; căci cum vei pretinde Maghiarilor — doar în comitatul dvoastră de abia se află Maghiari — că solgăbiraele, preoţii, cari toţi sunt oameni preocupaţi, să se intereseze mai mult de soartea poporului dtale decât fiii acelui popor. E foarte natural că soarta poporului rutean numai atunci se va întoarce spre bine, când se va găsi un bărbat, care să spună, că, iată sărmanul popor piere aci. Foarte mă bucur, că văd în sfârşit în dta un rutean viu, care e aplicat să se mărturisească de Rutean. Dar la aceea să fi pregătit că te aşteaptă soartea cea mai grea. Dar aceasta n'are a face. Dacă îţi vei ridica cuvântul, vei vedea că soartea poporului dtale se va îndrepta cu încetul spre bine căci atunci şi guvernul va auzi cuvântul copiilor ce plâng. Numai una te rog, să ai grijă, ca să nu vâsleşti în apele rusofile, ci înfiinţează o foaie.

Am uitat adecă să amintesc, că el a cerut 3 lucruri. A spus că ar dori să redacteze un ziar, să înfiinţeze o bancă (Ilaritate) şi ar face studii de călătorie în străinătate, şi m'a rugat că eu ca bărbat naţionalist nemaghiar cu experienţe să-i dau sfaturi bune. La aceasta i-am răspuns, că, uite, fă atunci o foaie mai mică, în care să dai sfaturi economice poporului dtale, dar nu cumva să faci politică şi să păşeşti cu tendinţe rusofile.

La aceasta mi-a zis: Mă rog, e departe de mine orice tendinţă rusofilă, eu vreau să fiu Rutean-ungurean. Pe noi ne acuză, că am fi în legătură cu Petersburgul şi că facem propagandă rusofilă. Cum să ne apărăm împotriva acestei acuze?

Am răspuns, că apărarea cea mai bună e să nu faceţi (rusofilism). Iar, ce priveşte banca, în privinţa aceasta nu vă pot servi cu lămuriri, deoarece nu vă cunosc împrejurările, ci adresează-te vre-unui bărbat slovac.

Atunci el îmi spune — observ că am avut o convorbire de vre-o două ore — să fac bine şi să-i dau o recomandaţie către fostul deputat Milan Hodza; la care i-am răspuns că îi voi scrie lui Milan Hodza să-l primească. Dar nu i-am scris şi o să vedeţi de ce. El mă rugase — şi bineînţeles aceasta a fost cauza că nu l-am servit — să-i dau un bilet pentru o staţiune balneară din Moravia, unde politicianii slavi ţin o consfătuire intimă. Atunci l-am întrebat: Cum vii d-ta să-mi ceri scrisoare de recomandaţie, când eu nici nu cunosc pe acei domni, şi oare de ce nu ţi-a dat Gerovski? Imi răspunde: Gerovski e tânăr şi recomandaţia d-lui deputat trage mai mult în cumpănă. Ii spun: Amice, eu nu-ţi pot da recomandaţie pentru un astfel de congres intim slavofil, căci eu nu cunosc pe acei domni; de altcum către cine ţi-ar trebui recomandaţie? Zice că mai bine ar fi către Markow.

Eu ştiam foarte bine că Markow e deputat în Reichsrat şi reprezintă extrema rusofilă, de aceea îi obiectez că probabil nu e în curat cu direcţiunea reprezentată de Markow, care e direct contrară convingerilor mele, fiind el rusofil, care când i se dă ocaziune atacă pe la spate pe ucrainişti; prin urmare — zic eu — cum să-ţi dau recomandaţie către acela a cărui tendinţă politică nu o aprob şi pe deasupra nici nu-l cunosc personal? Aceasta n'are de-a face — îmi spune el — să-i dau numai câteva şire, numai atât cât să-i prindă bine, apoi aceea e treaba lui dacă-l vor primi ori nu, îşi va ajunge scopul ori nu. Ii spun că-mi pare foarte curios să-i dau recomandaţie la un astfel de congres rusofil. — In cele din urmă a renunţat şi când l-am petrecut afară i-am mai spus că „până când vei fi Rutean poţi conta pe sprijinul meu, dar cât ce vei lua iniţiativa curentului rusofil printre Rutenii din Ungaria, nici eu, nici prietenii mei de principii nu-ţi vor lua parte".

Au trecut 3—4 săptămâni când domnul acesta veni din nou la mine. Eram ocupat şi fiindcă nu-mi făcuse impresie bună, nu l-am servit. Aşadar a venit şi a doua oră şi de astădată mă ruga să-i spun dacă e posibil ca partidul naţionalist din parlament să se intereseze de soarta Rutenilor, deoarece acolo se pregăteşte un proces monstru, care-i un adevărat scandal, fiind oamenii aceia cu totul nevinovaţi. Pentrucă numai agenţii provocatori au instigat poporul în direcţiunea panslavistă, ceeace dânsul condamnă, apoi a doua zi i-au prins cu jandarmii pe acei oameni, pe cari agenţii provocatori i-au sedus. Astfel aceşti oameni sunt martiri. M-a întrebat că nu am fi aplicaţi, noi deputaţii naţionalişti, să interpelăm în chestia aceasta. I-am răspuns: „Domnule, dacă îmi dai indicii, ca să pot dovedi ceeace spun, adecă să pot arăta obiectiv ceeace susţin, atunci de sigur aş interpela eu, sau altul, deoarece îmi ţin de datorinţă să iau cuvântul pentru cei apăsaţi, fie maghiar ori nemaghiar, fie social-democrat, rutean sau oricine — dar vezi bine dacă nu-mi poţi da indicii, nu pot interpela". După acestea domnul a plecat şi mai mult nu l-am văzut.

Asupra acestei chestiuni am voit să iau cuvântul la discuţia chestiunii româneşti, cu mult mai pragmatic ca acuma, dar am avut atât material, încât a trebuit să-mi scurtez vorbirea şi astfel la această chestiune nu am mai ajuns. Acum însă pot spune, că acel domn e Duliskovici detectiv la poliţia de graniţă. Dacă dl prim-ministru vrea să vază scrisoarea ce mi-a adus-o dela Gerovski, pot să i-o arăt, căci aş voi să nu rămână lucrul într'atâta. Dacă trageţi la îndoială declaraţiile mele cari le-am făcut aci înaintea reprezentanţilor ţării şi-i credeţi mai mult d-lui Duliskovici, care poate că m-a denunţat — atunci poftim să mă puneţi sub acuză ca să fiu confruntat cu Duliskovici şi cu cei doi Gerovski, pe cari am avut ocazia să-i văz de două — trei ori.

Insă din aceea, că eu ca bărbat politic am vorbit cu ei de două-trei ori în viaţa mea, nu se poate ridica împotriva mea acuza, că aş reprezinta alte tendinţe când nu păşesc în public şi altele când confirm spusele mele în public — pentrucă din trecutul meu politic multe mi s'ar putea arunca în faţă, dar că nu aş fi îndrăznit să-mi arăt pe faţă sincer convingerile, această acuză nu se poate ridica împotriva mea.

Contele Ştefan Tisza, ministru preşedinte: Onor. cameră! Eu fac o singură observaţie. Poate în şedinţa de mâne a camerii voi fi în situaţia să vă arăt o scrisoare de recomandaţie, pe care Gerovski a trimis-o d-lui deputat.

Alex. Vaida-Voevod: Acea scrisoare de recomandaţie? Cu neputinţă!

Contele Ştefan Tisza: Dacă e mistificaţie, se va dovedi.

Alex. Vaida-Voevod: Aceea, mă rog, e la mine!

Contele Ştefan Tisza: Să ne înţelegem. Dacă e vre-o incorectitudine la mijloc, să fie convins dl deputat că se va lămuri. Noi avem la îndemână o scrisoare de recomandaţie a lui Gerovski, respective bilet de recomandaţie, al cărui conţinut în tot cazul mă îndreptăţeşte la acuza, care i-am adus-o d-lui deputat. Acesta îl voi arăta mâne în cameră şi vom putea constata starea de fapt a lucrului. (Aprobări.)

Şedinţa de azi.

— Chestia Duliskovits-Gerovsky. —

Azi deputaţii s'au adunat foarte în silă la parlament. La orele 11 fără un sfert abia erau prezenţi 30 de deputaţi. Se aştepta cu mare interes continuarea aferului de ieri dintre contele Ştefan Tisza şi deputatul român Dr. Alex. Vaida.

La orele 11 vicepreşedintele *Simontsits Elemér* deschide şedinţa şi după prezentarea mai multor scripte dă cuvântul ministrului preşedinte.

Contele Ştefan Tisza: On. Cameră! In legătură cu discursul meu de ieri mă folosesc de ocaziune să dau deslişirile cuviincioase că pe ce s'a întemeiat declaraţia mea de ieri, că deputatul Alexandru Vaida se află cu cercurile panslave în legături, cari nici decum nu pot să ne inspire încredere. Am la mână un bilet de vizită, pe care l'a scris *Roman Gerovsky.* Nu ştiu dacă este ori ba necesar să arăt on. camere, cine este Roman Gerovsky şi fraţii lui? Toţi suntem în clar cu domnii aceştia. Alexei şi George trăiesc în Austria, fratele al treilea Roman e medic, iarna locuieşte în Petersburg, vara o petrece la Carlsbad. Alexei şi George acum sunt în închisoare preventivă, s'a iniţiat împotriva lor procedura criminală pentru agitaţiuni panslaviste, săvârşite pe teritorul monarhiei. De ani de zile aceşti doi fraţi iau parte în lupta cea mai înverşunată în contra monarhiei.

Biletul de vizită ce-l am în mână (aci ministrul preşedinte arată un mic bilet de vizită) l'a dat lui *Duliskovits* Roman Gerovsky în 8 Martie 1912 ori 1913. Pe bilet stă scris: „Dr. Roman Gerovsky empfehlt Herrn Duliskovits als Advokaturskandidat als einen braven, durchaus verlässlichen ungarischen Russen".

Nu este lipsă, aşa cred, de prea mare agerime de minte, ca să putem conclude, că cine astfel recomandă pe cineva cuiva, între aceia există o înrudire a sentimentelor.

Alexandru Vaida: On. cameră! Domnul ministru preşedinte îşi întemeiază suspiţionările pe o bază prea şubredă. Nici aceea n'a dovedit, că scrisoarea din chestie mi-ar fi fost adresată mie.

Contele Ştefan Tisza: (Arată scrisoarea). Aci pe plic e adresa Dtale!

Alex. Vaida: Domnul ministru preşedinte pe nimeni n'a putut convinge despre aceea, că această epistolă ar fi scris-o într'adevăr Gerovsky. Eu n'am tăgăduit că am primit această scrisoare pe calea unor agenţi provocători. (Zgomot în dreapta). E un caz hazliu acesta. In contra rusofililor eu am luptat întotdeauna cu armatura completă şi totdeauna am fost aderentul triplei alianţe. Am timbrat ca greşală politică atacurile lui Polónyi şi soţilor săi în contra Germaniei. Şi acum d. ministru preşedinte spune, că eu am legături secrete cu Ruşi ultraişti. Dacă ni-ar fi produs o scrisoare n care s'o fi scris eu lui Gerovsky şi dacă această scrisoare ar fi avut conţinut politic, atunci, re cunosc, aş fi azi compromitat. Dar scrisoare asta câştigată prin Duliskovits nu dovedeşte, c eu aş avea legături intime cu fraţii Gerovsky

Un deputat guvernamental: Pentru ce n mi-a scris mie? (Ilaritate).

Alex. Vaida: *Să continuăm jocul.* Eu sun gladiatorul, care trebuie să mă lupt cu leii. Du liskovits a avut şi are mandanţi, cari zic: dra gă Duliskovits, să faci pe agentul provocator detectivul îşi joacă rolul cu succes. *Cineva avut interes, ca eu să fiu compromitat.* Se cred că asta va succede printr'un bilet de trei râ

duri. Meseria detectivului e tot atât de cinstită ca şi preşedinţia de minister ori deputăţia, dar nici decum meseria detectivului, care face pe agentul provocator. E caracteristic pentru situaţia de azi, că anumiţi factori politici, cari sunt superiorii acestui agent provocator, nu se sfiesc să-l trimită pe Duliskovits la mine curat numai în scopul ca să mă compromită cu rusofilism pe mine: amicul cel mai devotat al triplei alianţe.

Primul paznic al legalităţii cu toate acestea îşi susţine acuza. Ieri ministrul-preşedinte şi-a terminat atacul cu aceea, că eu fac obiect de critică tendinţele rusofile ale altora, deoarece nimeni nu ştie, că susţin legături cu Gerovski şi tovarăşii lui. Azi cred, nu poate să-şi mai susţină acuza. Eu sunt la Carlsbad medic curant şi primesc pe toţi câţi vin la mine. Mâne acest Duliskovits poate să prezinte vr'o epistolă pe cari mi-ar fi adresat-o Bobrinski şi atunci Tisza va conclude, că eu şi cu Bobrinszki cultiv legături intime. Voiu fi foarte bucuros, dacă domnul ministrul-preşedinte va recunoaşte că m'a atacat pe nedreptul, dar dacă n'o face, nici asta n'are să mă supere.

Contele Ştefan Tisza: Observă că n'ar fi dat nici o importanţă scrisorii, dacă s'ar fi scris în ea că Duliskovits sufere de ficat ori de stomac. Dar când el recomandă pe Vaida ca pe un amic vrednic de încredere al Ruşilor, atunci asta înseamnă înrudire sufletească.

Cu aceasta s'a terminat duelul între contele Ştefan Tisza şi deputatul nostru Dr. Alex. Vaida. Evident, Tisza a rămas bătut şi compromitat. Un veritabil bărbat de stat nu făureşte acuze atât de formidabile pe temeiuri absolut şubrede. Noi ne bucurăm de întâmplarea aceasta din dietă, căci desvăleşte complotul infam, ce s'a făurit în contra iubitului nostru amic d. Dr. Alex. Vaida. Lumea ştie de legăturile *în altă parte* ale dlui Vaida şi Ungurii ar fi voit să-l compromită tocmai acolo, unde ei străbat cu atâta greutate ori nu străbat de loc. Planul însă n'a reuşit, adevărul a învins şi de astădată şi contele Ştefan Tisza cu ziua de ieri şi cea de azi şi-a pierdut ultimul titlu ce l'ar fi putut avea la încrederea noastră în cinstea şi sinceritatea intenţiunilor sale.

Şi asta e un mare câştig.

Desbaterea budgetului ministerului de interne.

După alegerea membrilor în delegaţiuni camera a continuat desbaterea budgetului ministerului de interne. Iau cuvântul deputaţii **Ivan Rakovsky** şi **Kostyál**, cari urgitează reforma administrativă şi declară că primesc budgetul.

La orele 2 preşedintele suspendă şedinţa pân' la orele 4, când ocupă scaunul prezidenţial vicepreşedintele **Carol Szász** şi se continuă desbaterea budgetului ministerului de interne. Vorbeşte **Gheorghe Lukács**, iar după el deputatul **Desbordes**, care urgitează statificarea posturilor de medici în comune.

Ministrul de interne **Ioan Sándor** reflectează la antevorbitori spunând că e luat în program renovarea spitalelor în întreaga ţară provăzându-le cu o administraţie în spirit modern. Numărul alienaţilor a crescut în timpul din urmă în chip considerabil. Aci se va ajuta însă astfel, că o mare parte a alienaţilor nepericuloşi vor fi lăsaţi în îngrijire familiară. Incât priveşte posturile de medici cercuali răul zace în faptul că medicii mai tineri nu merg bucuros pe sate, deaceea e foarte necesară statificarea acestor posturi.

Pentru remediarea relelor în ce priveşte staţiunile balneare se va elabora un proiect de lege special. Ministrul pune în vedere statificarea poliţiei oraşelor, iar în ce priveşte emigrarea prin contractele încheiate cu societăţile navale se va împiedeca orice emigrare fără paşaport. Pregătirile pentru punerea în aplicare a noului legi electorale reclamă mari cheltuieli. Oraşele au ajuns în stări finanţiare rele din cauza proprie pentru că se fac de către aceste o mulţime de risipe nemotivate, iar dările complementare apasă greu pe umerii orăşenilor. Cursurile pentru funcţionarii administraţiei s'au început deja şi s'au introdus la aceste şi *limba română*.

Ministrul protestează împotriva afirmaţiei, că medicii români ar fi persecutaţi în activitatea lor pentru limba lor. Face apoi cunoscută în trăsături generale reforma administrativă şi spune că proiectul respectiv îl va prezinta camerii în luna viitoare. Roagă camera să primească budgetul resortului său.

Camera votează şi în special acest buget.

Şedinţa se închide la 8 seara.

Procesul dela Sătmar.

— Dela trimisul nostru special. —

Sătmar, 23 Aprilie.

Azi s'a început la tribunalul de aci desbaterea procesului „răsvrătiţilor" din Moftin. Faţă de acest proces se manifestă foarte mare interes. Cu trenurile de azi dimineaţă au sosit foarte mulţi ţărani români în frunte cu preoţii şi învăţătorii lor din comitatele Maramureş, Sălaj, Beneg, Arad, Bihor, din Ardeal şi din Bănat.

Desbaterile sunt conduse de *Dr. Iosif Némethy* ca preşedinte, judecători votanţi sunt: *Dr. Alexandru Jeney* şi *Dr. Victor Rozgony*, judecători de tribunal.

Au fost citaţi *treizeci şi cinci de acuzaţi* şi *treizeci de martori*.

Acuzaţii sunt următorii:

1. George Murăşan, de 55 ani, născ. în Tiream, locuitor în Moftinul-mic, *preot* gr.-cat. (ca *instigator*).

2. Ioan Ceghi sen., de 63 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar.

3. Jacob Moldovan, de 31 ani, gr.-cat., născ. în Teiuş, loc. în Moftinul-mic, plugar.

4. Petru Tarţa, de 23 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar.

5. George Voariu, de 45 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar-pălmaş.

6. Andrei Botiş, de *19 ani*, gr.-cat., născ. în Belteac, loc. în Moftinul-mic, vizitiu la moşie.

7. Vasile Şuta, de *17 ani*, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar.

8. Grigore Borota, de 35 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, zidar.

9. Grigore Bontea, de 33 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, gornic jurat.

10. Vasile Pop, de *18 ani*, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar pălmaş.

11. Vasile Tot, de *18 ani*, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar-pălmaş.

12. Maria Indrei măr. Vasile Pintea, de 32 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, membră de familie.

13. Ioan Ceghi jun., de 36 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, *al doilea primar*.

14. Ioan Varju, de *20 ani*, *gr.-cat.*, din Moftinul-mic, pălmaş-plugar.

15. Augustin Cadar, de *19 ani*, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar.

16. Ştefan Şoncodi jun., de *19 ani*, gr.-cat. din Moftinul-mic, plugar.

17. Pavel Şoncodi, de 28 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar.

18. Maria Andor, măr. Ioan Tarţa, de 26 ani, gr.-cat., născ. în Stroi, loc. în Moftinul-mic, în familie.

19 George Tarţa sen., de 57 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, pălmaş.

20. Grigore Balla, de 27 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, pălmaş.

21. Ioan Silaghi, de *19 ani*, gr.-cat., din Moftinul-mic, pălmaş.

22. Ioan Torsan, de 22 ani, gr.-cat., născ. în Rev, loc. în Moftinul-mic, *cantor-învăţător*.

23. George Şuta, de 30 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, pălmaş-plugar.

24. Mihai Gărduş, de 32 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar.

25. Alexandru Pop, de 31 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar.

26. Ioan Văleanul (?), de 65 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar.

27. Pavel Variu, de *20 ani*, gr.-cat., din Moftinul-mic, plugar.

28. Vasile Borota, de 33 ani, gr.-cat., din Moftinul-mic.

29. George Dănilă, învăţător în Sanislău.

30. Petru Raţiu, de 65 ani, a decedat.

31. Vasile Serény, de 30 ani, e emigrat în America.

32. Romul Bontea, de 15 ani, a emigrat în America.

33. George Oros, nu s'a prezentat. (E poliţist în Mişcolţ. — N. Rap.)

(Numele a doui acuzaţi nu l'am putut descifra. — *N. R.*)

Primul dintre acuzaţi e ascultat părintele *George Murăşan*.

Dsa vorbeşte *româneşte* şi spune următoarele:

„Era zi de sărbătoare când am primit înştiinţarea despre vizita locţiitorului episcopesc Jaczkovics. Imediat am anunţat aceasta de pe amvon credincioşilor, cari au primit vestea cu multă nemulţumire. Credincioşii nu voiau să primească pe locţiitorul episcopului, mai ales în şcoală. Văzând atâta nemulţumire eu am dat poporului următorul sfat:

— Eu nu pot să fac nimic, deoarece mie îmi sunt legate mânile. Dar în cazul dacă voi nu vreţi să-l lăsaţi să intre în şcoală, să-i explicaţi că aţi înaintat protest la Papa dela Roma, să aştepte deci, si el, locţiitorul episcopesc, rezultatul protestului. Dar să nu vă împotriviţi jandarmilor, căci din asta se poate naşte mare năcaz.

Era în ziua de 10 Aprilie. Eram tocmai în biserică, unde serveam s. misă. Intre orele 9—10 intră în altar un preot însoţit de un civil. Pe acest din urmă l-am cunoscut. Era protopretorele *Ştefan Madarassy*. Preotul care era Jaczkovics, a păşit către mine şi s'a prezintat. La aceasta eu am răspuns: *„Intre alte împrejurări m'aş fi bucurat de vizita dtale, dar aşa, în calitate oficială, nu"*.

Jaczkovics mi-a spus, că i se pare că i-aş fi fost coleg de şcoală, la ce eu i-am răspuns că nu-mi aduc aminte.

Până se întâmplase această scenă poporul s'a îmbulzit spre noi, dacă-mi aduc bine aminte, sub conducerea lui *Iacob Moldovan*, ne-a înconjurat şi încontinuu strigau către *Jaczkovics:*

— Afară! Afară!

Văzând această situaţie care devenea tot mai ameninţătoare, Jaczkovics a plecat să iasă din biserică, dar s'a întors iarăş să-şi ia pălăria pe care o uitase în altar. Eu n'am văzut cele ce s'au întâmplat. Am auzit numai atât că poporul încontinuu striga: *„Afară! Ieşi afară!"*

Preşedintele: Dta n'ai auzit clopotele sunând?

G. Murăşan: Ba, da, am auzit, dar s'a întâmplat şi de altă dată că la ieşirea din biserică copiii, în glumă, trăgeau clopotele.

Preşedintele: Când a ieşit vicarul din biserică, dta ai mai rămas în biserică?

Pr. Murăşan: Am mai rămas puţin timp în biserică. Văzând eu că intră fete în biserică, am făcut semn cu mâna să iasă afară.

Preşedintele: Nu ai făcut semn când l'au lovit pe Jaczkovics?

Pr. Murăşan: Nu, fiindcă eu n'am văzut. Apoi după ce cu toţii au ieşit din biserică şi eu am ieşit în stradă. Atunci protopretorele *Madarassy* s'a apropiat de mine şi mi-a zis: „Domnule părinte, asta ai aranjat-o bine!" Eu am protestat contra bănuielii. Apoi s'a apropiat de mine şi vicarul, care mi-a spus: „Dle părinte, nu ştii să-ţi înfrânezi poporul?" La aceasta eu am răspuns: „Domnul meu, eu sunt preot, iar nu jandarm!"

M'am întors şi am voit să plec acasă, dar protopretorele a declarat că ei reprezintă puterea statului şi vreau să viziteze şcoala.

Jaczkovics cu protopretorele au plecat dar s'au oprit în fața școlii, și s'au încercat s'o viziteze fără știrea mea.

Sunt două școli românești în Moftinul-mic. Se nimerise tocmai, că la clasele învățătorului Ioan Forsan era ora de catecheză (11—12).

Vicarul cu protopretorele văzând furia poporului, au plecat, pare-mi-se la Domahida, unde asemenea aveau să „inspecteze".

Ajunși la Domahida poruncira jandarmilor stationați acolo să alerge la Moftin, și să potolească „spiritele agitate".

Nu trecură nici 10 minute, după plecarea vicarului și a protopretorelui din Moftinul-mic, și jandarmii călări dau năvală în sat.

Atât a lipsit, ca întărîtarea poporului să se potențeze la culme. Tot satul era în picioare, pe străzi.

In fața școlii era o mulțime de oameni: bărbați, femei și copii. Duceau tocmai două care de cărămidă în curtea școalei, și porțile erau deschise. *Fără obicinuita somație,* jandarmii călări s'avântă în galop pe poartă, și strâmtoresc pe cei din curte de garduri, de pereți, sus în coridor. Unii dintre cei atacați fără de veste luară lațurile de lemn și le ținură înaintea lor să nu-i toropească caii, alții, cei de pe șosea, înfuriați de atacul acesta neașteptat, apucară sbruji și aruncară asupra celor doi din trăsură. Jandarmilor însă nime nu le făcu nici o supărare.

Se iscă o groaznică învălmășeală. Jandarmii snopesc fără cruțare, deși nimenea nu-i atinsese cu o vorbă legănată...

Președintele: E adevărat, că ai trimes pe Ioan Ceghi și pe Ioan Moldovan să meargă din casă în casă ducând vestea să nu primească pe vicarul?

Pr. Murășan: Nu e adevărat. Ioan Ceghi a umblat din casă în casă cu o scrisoare, care însă se referea la alegerea de învățător. Această scrisoare era iscălită de 113 inși.

Președintele: E adevărat, că dta ai trimis nunțiului papal din Viena, *Scapinelli* următoarea telegramă în limba latină: „Voces nostras ad caelum levantes, contra avulsionem nostram a sinu matris, dum tempus habetis, monemus, nolite ausum temerarium consumare. Ipsi videbitis, nos apernimus oculos vestros ut clare videntis, coeci, si permanetis, baratrum compromissionis detrudetis Papam. — Fidesles et parochi".*)

Președintele: Când au lovit în Jaczkovics, dta pentru ce ai făcut gest cu mâna?

Pr. Murăsan: Eu n'am făcut semn să-l lovească. Eu am făcut trei mișcări: am împărțit binecuvântare, am făcut cu mâna semnul binecuvântării și, în sfârșit, am făcut semn fetelor să iasă afară din biserică...

Al doilea acuzat, *Ioan Ceghi sen.* declară că nu se simte vinovat. Când a aflat, că Jaczkovics e la biserică acuzatul s'a dus acolo și i-a spus vicarului: „Poftim ieși afară din biserică". Acuzatul nu l'a lovit, numai *l'a netezit(* (Ilaritate mare). Acuzatul nu știa dacă acesta e Jaszkovics. Nu l'a împins afară, iar dacă a fost lovit, acuzatul nu știe cine l'a lovit. Acuzatul a plecat în grabă dela biserică mergând afară la câmp. Acuzatul n'are cunoștință despre telegrama de protestare.

Iacob Moldovan declară, că nu se simte vinovat. A compus o scrisoare de protestare către papa și cu aceasta a umblat după iscălituri. Acuzatul n'a fost la biserică când preotul Murășan anunțase sosirea vicarului. Și el, acuzatul, a strigat: *„Ieși afară!"*, dar n'a prins de vicar și nici n'a văzut cine l'a prins. A auzit sunet de clopote, dar acesta n'a fost alarm.

Ștefan Botis, de 20 ani, declară, că se simte vinovat că a prins o furcă de fer împotriva jandarmilor, când aceștia șarjau poporul.

Au mai fost ascultați încă *patru* acuzați cari au negat că ar fi vinovați. Asemenea și femeia *Ion Tarța* a declarat că nu e vinovată.

Ion Torsan, învățător, declară că până la ora 9 în aceea zi a fost la biserică iar la ora 10 a plecat la școală, înainte de sosirea vicarului.

*) In românește: „Graiul și legea strămoșilor le vom păstra până în ultima picătură de sânge, și le vom apăra în contra atentatului tiran săvârșit prin bulla „Christifideles". Pregătiți grozave lucruri. Voi o să vedeți urmările.... Credincioșii și parohul din Moftinul-mic".

Ioan Vălean. Când președintele îi spune că jandarmul *István* a auzit când acuzatul îndemna poporul să nu-l lase pe vicar să intre în sat, acuzatul răspunde: *Jandarmul minteşte.*

George Dănilă, învățător în Sanislău, nepotul preotului G. Murășan, neagă că ar fi instigat poporul. Acuzatul este confrontat cu *Iacob Moldovan,* care a declarat jandarmilor că *agitatorul e Dănilă.*

Moldovan declară că a spus această minciună fiindcă jandarmii l-au șicanat foarte mult, iar când a spus că: agitatorul e bulla Papei, n'au voit să-l creadă.

La dorința apărătorilor președintele *Dr. I. Némethy* dă cetire fasiunei vicarului *Mihail Jaczkovics.* (In lipsa de spațiu fasiunea lui Jaczkovics o dăm mâne. *N. Red.)*

După cetirea acestei fasiuni d. advocat *Dr. Aurel Lazar* declară, în numele tuturor apărătorilor:

— Apărătorii vor trebui să se ocupe în mod foarte amănunțit și cu toată severitatea cu fasiunea lui Jaczkovics.

La ora 5 d. a. președintele suspendă desbaterea până azi, la ora 9 a. m.

Mai nou.

(Prin telefon.) Președintele a deschis desbaterea la ora 9 a. m. Inainte de amiazi a fost ascultat ca martor protopretorele *Ștefan Madarassy,* dela Careii-mari.

Protopretorele declară că a văzut când poporul a lovit în vicar, care s'a întins înainte și i-a căzut pălăria. *Martorul a văzut și gestul pe care preotul l'a făcut poporului pentru ca să lovească în vicar.*

Martorul a spus, că jandarmii au lovit cu săbiile în popor când au voit să intre în școală.

Apărătorii, mai ales *Dr. Pordea,* l'a strâmtorat rău pe*Madarassy* cu întrebări.

Madarassy a cerut președintelui ca întrebările să nu i le pună apărătorii ci presedintele. Acesta a răspuns că asta n'o poate face, deoarece legea dă dreptul acesta apărătorilor.

A urmat apoi ascultarea jandarmilor călări, care ascultare a durat dela orele 3—5 d. a. Jandarmii au declarat că nu-și aduc aminte și nu recunosc toate persoanele cari au luat parte la insultarea vicarului.

Deși între fasiunile lui Madarassy și între fasiunea jandarmilor e multă contrazicere, tribunalul le ia jurământul, cu toată protestarea apărătorilor.

Renegatul *Czincz Nikita,* învățător gr.-cat. în Moftinul-mic (martor) a povestit multe lucruri compromițătoare dar, firește, neadevărate.

A fost chemat ca martor și *un băiat în vârstă de 8 ani, Ioan Dunca din* Moftinul-mic. Intrat în sala de desbateri bietul băiat *a început să plângă* așa că președintele n'a putut obține dela dânsul nici un răspuns.

Acuzații și vre-o 5 martori au declarat că revocă fasiunile făcute jandarmilor cu prilejul investigației, deoarece ei, acuzații și acești 5 martori, au făcut acele fasiuni numai fiindcă au fost maltratați de jandarmi, atât în curtea școlii cât și cu prilejul investigației.

Mâne, Sâmbătă vor fi ascultați ceilalți acuzați și vre-o 13 martori, apoi procurorul își va rosti vorbirea de acuză iar apărătorii își vor desvolta pledoariile.

Sentința va fi adusă probabil abia Duminecă — dacă desbaterea se va continua și Duminecă — sau Luni.

Ştirile zilei.

Răsboiul american.

New-York. — Ministerul de răsboi i-a adus la cunoștință președintelui Wilson că e necesară recrutarea de 400 mii voluntari.

Washington. — Amiralul Badger a cerut dela guvernul american noui trupe în ajutor pentru expediția din Mexic. După înștiințarea amiralului o trupă de 20,000 Mexicani e în drum spre Veracruz.

New-York. — Revoluționarii mexicani au început ofensiva în toate părțile împotriva trupelor uniunei. Joi întreagă ziua a ținut necontenit schimbul de foc între trupele mexicane și cele ale Uniunei.

Washington. — Aci e generală părerea că înaintarea trupelor americane spre capitala Mexicului a devenit inevitabilă.

Washington. — La Pietro Negro, Mexicanii au distrus stațiunea și calea ferată luând cu ei toate aparatele de telgrafie.

Mexicanii au încercat să arunce în aer podul de peste Rio Grande, dar cavaleria mexicană i-a împiedecat până acum în aceasta.

Berlin. — **Un cablotelegram sosit din New-York azi seara la orele 7 și 40 minute anunță că la El Passo a avut o ciocnire foarte sângeroasă între cavaleria americană și trupele Mexicanilor. Călăreții americani în număr de o mie au răspins până acum atacurile repetite ale Mexicanilor cari sunt la 4000. Din Galverstown s'a trimes trupe în ajutorul cavaleriei americane.**

Veracruz. — Până acum au fost debarcați 7500 soldați americani, se speră că se vor putea debarca la 15,000 soldați. Trupele Mexicanilor concentrate în jurul Veracruzului se ridică la 20,000 oameni.

Flota Japoniei plecă în apele mexicane.

Londra. — **După o știre sosită aci flota Japoniei a primit ordin să plece în apele mexicane.**

Boala M. Sale monarhului.

Viena. — Starea M. Sale astăzi s'a agravat. Monarhul aproape noaptea întreagă a fost agitat, iar către ziua a avut accese de tusă. Dimineața a fost obosit și palid din cauza insomniei. Știrea aceasta a făcut impresie deprimătoare în Schönbrunn. Medicii Dr. Kerzl și Ortner sunt în permanență lângă monarhul bolnav.

Viena. — M. Sa monarhul a părăsit patul pe la ora 9 dimineața, a primit raportul obișnuit și a dat ordinele ca în toate zilele. Inainte de ameazi a fost cercetat de principesa Maria Valeria. A avut accese de tusă până după ameazi.

Budapesta. — Buletinul oficial anunță despre starea sănătății M. Sale: Bronchialitul e încă neschimbat, însă la caz că nu vor interveni complicații monarhul se va restabili pe deplin în timpul normal.

Viena. — Astăzi după ameazi M. Sa s'a simțit ceva mai bine, petrecând o oră pe galeria palatului. Din cauza vremii rele nu-și poate face plimarea obișnuită în grădină.

Impăratul Wilhelm va călători la Atena.

Berlin. — „Berliner Lokalanzeiger" primește știrea din Atena că împăratul Wilhelm va călători din prilejul nunții de argint a perechii regale grecești în capitala Greciei.

O rugare modestă,

care nu vă costă nici o oboseală dar Administrației noastre îi poate fi de mare folos. — Administrația noastră roagă pe toți ceice târguiesc și comandă din articolele anunțate în foaia noastră, să amintească că firma a cetit-o în ziarul acesta.

Bătăturile, scortoșenia pielei, arciorii de pe mâni și din față încetează în decurs de 1 zi dacă folosiți „CANNABIN" 1 sticlă 1 cor., francată 1 coroană 40 fil., 3 sticle franco 3 cor. De vânzare la farmacia TÖRÖK, Budapesta, Király-u. 12 și la pregătitor: Dr. E. FLESCH, farmacie la „CORONA" în Györ.

INFORMAȚIUNI.

Arad, 24 Aprilie 1914.

Institutul meteorologic anunță: vreme schimbăcioasă cu scăderea temperaturii.

Prognostic telegratic: vreme schimbăcioasă, în unele locuri ploi.

Temperatura la ameazi a fost: 20.6 C.

Concertul tinerimii dela seminarul român din Arad. Poimâne, în ziua de Dumineca Tomei, va avea loc în sala mare dela hotelul *„Crucea-Albă"* din Arad un concert al tinerimei seminariale din Arad, sub conducera dlui prof. *Trifon Lugojan.* Programul bogat și prestațiile dela alte ocazii, ale seminariștilor noștri, promit un frumos succes moral.

Venitul curat al acestui concert e destinat pentru întemeierea unui fond pentru excursiuni pe seama elevilor dela institutul ped.-teologic.

Inceputul fix la orele 8 și jum. seara.

Prețurile de intrare: Loc I 5 cor.; loc II 3 cor.; loc de stat 2 coroane.

Ofertele marinimoase se vor cuita pe cale ziaristică și sunt a se adresa direcțiunii seminariale.

Duminecă fiind și ședința de deschidere a sinodului eparhial, se prevede o mare afluență. Indemnăm publicul românesc din Arad și provincie să ia parte în număr complet, sprijinind acest frumos și educativ scop al tinerimii dela seminarul nostru.

Moștenitorul de tron în Budapesta. Din cauza morbului M. Sale regelui, deschiderea delegațiunilor — după cum am anunțat — se va face prin moștenitorul de tron. Principele Francisc Ferdinand va sta numai câteva ore în Budapesta, și imediat după deschiderea delegațiunilor se va înapoia în Viena. In legătură cu această petrecere relativ scurtă a moștenitorului de tron în capitală, presa maghiară face diferite combinațiuni. Ziarele guvernamentale scriu că cironomul fiind însărcinat de M. Sa numai să deschidă delegațiunile, nu vrea să rămână timp mai îndelungat în Budapesta, ca să nu aibă nici aparența că s'ar amesteca în politica internă a țării.

Excursia deputaților din opoziție la Petersburg. Ziarul „Vecerna Vremja' organ inspirat de guvernul rusesc, publică știrea din sursă competentă, că excursia deputaților maghiari din opoziție la Petersburg e fapt împlinit, Mai mulți deputați din dumă au urmat tratative cu D. Pázmandy, reprezentant al deputaților filoruși din parlamentul maghiar, care ieri a sosit din Rusia aducând cele mai optimiste știri pentru excursioniști. Marele filorus, contele Mihail Károlyi, sosit alaltăieri din America, va alege dintre partizanii săi pe aceia, cu cari va pleca în curând la Petersburg ca să înjghebeze „prietenia ruso-maghiară".

Alegerea primarului orașului Fiume respinsă. M. Sa nu a aprobat alegerea de podesta al orașului Fiume în persoana lui Richard Zanella, care a avut neînțelegeri cu guvernorul Wickenburg. Conform legii în decurs de 8 zile se va proceda la alegerea unui nou podesta și nu e eschis să fie reales Zanella, care e sprijinit de majoritatea italiană.

Dreptul sărutului. Tribunalul din Berlin a condamnat deunăzi la o pedeapsă ușoară pe un tânăr care a sărutat o fetiță fără voia ei. Desbaterea a fost foarte interesantă în urma depunerii unui expert, care a convins pe domnii jurați că „sărutul aplicat pe buze poate avea urmări funeste pentru pacient". Din depunerile expertului mai rezultă că sărutul fără a ne cere permisiune dela persoană, se poate da numai părinților, fraților, rudelor și iubitei, respective iubitului, despre cari suntem siguri că ne dau voie. Mai departe sărutul care întâmpină resistență se poate considera ca vătămare de onoare, sau ca încălcare de libertate individuală — prin urmare trebuie pedepsit de lege. Aceea însă nu a spus domnul expert dacă sărutul se poate „fura", cum procedează tinerii români...

Impotriva ororilor grecești dela Corița. Românii macedoneni din București au ținut Marți după amiazi, cu concursul „Ligei Culturale" un mare meeting de protestare împotriva ororilor grecești dela Corița. Incă dela orele 3 d. a. sala „Dacia" era arhiplină. Dnii V. Arion, președ. Ligei și Dr. Leonte, președintele societății macedo-română au fost primiți la tribună cu aplauze.

D. V. Arion a cetit telegramele primite cu ocazia meetingului.

Au vorbit dnii Dr. Leonte, Tacit, I. Grădișteanu, V. Arion.

Adunarea a votat apoi următoarea moțiune:

Noi, cetățeni ai capitalei, chemați azi 8 Aprilie v. la impunătoarea întrunire națională din sala „Dacia" de „Societatea de cultură macedo-română" și de „Liga culturală a tuturor Românilor":

Ascultând cuvântările oratorilor și văzând că tendința de prigonire în contra Aromânilor n'a încetat; Văzând că frații noștri Aromâni sunt amenințați din nou cu peirea; Văzând că lupta dusă altădată cu atâta îndârjire de către antarții greci în contra Aromânilor reîncepe azi cu aceeaș furie; Văzând sălbătăciile făptuite în contra Aromânilor; Văzând că acum de curând au fost asasinați în Corița părintele Haralambie Balamace *și* Sotir Balamace, *amândoi patrioți încercați și luminați precum și alți trei notabili aromâni, facem apel la guvernul țării să apere cu toată autoritatea sa interesele Aromânismului, să salvgardeze existența națională a Aromânilor, să facă să înceteze orice asasinat și orice prigonire în contra acestora și să ceară cu cea mai mare energie pedepsirea exemplară a asasinilor martirilor sfintei cauze aromânești.*

Membrii despărțământului Panciova al „Asociațiunii" pentru literatura română și cultura poporului român, precum și alți interesați sunt invitați la adunarea cercuală ordinară, ce se ține în 7 Mai n. 1914 la ora 10 și jum. a. m. în localul școalei comunale din Uzdin cu următoarea ordine de zi:

Deschiderea și constituirea adunării. Raportul comitetului. Raportul casierului și înscrierea de membri noui. Alegerea a doui delegați pentru adunarea generală viitoare. Eventuale propuneri. Disertațiuni (cari sunt a se anunța cu 8 zile înainte de adunare la prezidiu). Panciova, în 2 Aprilie n. 1914. *P. Stoica,* directorul desp. *Dr. Ștefan Pascu,* notarul desp.

Hoții Giocondei. Din Paris se anunță: Judecătorul de instrucție Driou a luat ieri interogatorul muncitorului Lancellotti, despre care Peruggia susține că i-ar fi dat ajutor când a furat tabloul Mona Lisei. Lancellotti neagă că ar fi fost părtaș hoției,însă recunoaște că a ținut tabloul în locuința sa, dar fără să știe că ascunde tabloul renumit. — Peruggia, care e arestat în Italia istorisește amănunțit cum a furat tabloul din museu, cum l-a ascuns și trecut în Italia. Dar spune că a făcut-o aceasta numai din mândrie națională, ne putând suferi ca un muzeu străin să se fălească cu un tablou italian.

Majestatea Sa Victor Hugo. In marele ziar parizian „Le Temps", d. Luis Guilaine, publică, cu prilejul unui dejun oferit de d. Luiz de Sonza Dantas, ministrul Braziliei la Buenos-Aires, amicilor săi francezi și argentinieni, următoarele pagini inedte dintr'un carnet intim al lui Victor Hugo, în care poetul și-a notat impresiile căpătate pe urma întrevederei cu împăratul Braziliei, Don Pedro. Victor Hugo relatează, fără să aibă aerul că aceasta l-a impresionat prea mult, prosternerea Impăratului, înaintea Maiestății Sale literare. El primește omagiul și fraza: „Nu e decât o Majestate aci; Victor Hugo".

22 Maiu 1877, 9 ore dimineața. — Vizita împăratului Braziliei; el a văzut pe o masă volumul l'Art d'être grand-pére. I l-am oferit și am luat un condei; el mi-a zis: „Ce vreți să scrieți? Am răspuns: „Două nume, pe al Vostru și pe al meu". El mi-a zis: „Nimic mai mult. Tocmai vream să v'o spun".

Am scris:

„Lui Don Pedro de Alcantara".

„Victor Hugo".

El mi-a zis: „Dar data?"

Am adăugit: „22 Maiu 1877".

El mi-a zis: „Aș vrea să am unul din desenele d-voastre".

Aveam acolo o vedere pe care o făcusem la castelul de Vianden. I-am dat-o. El mi-a zis: „Am să vin într'una din zilele acestea să dejunăm împreună". Am răspuns: Ori când veți voi. Veți fi binevenit". El a acoperit de mângâieri pe George și pe Jeana.

Intrând, el mi-a zis: „Incurajează-mă; eu sunt cam timid". Vorbind de regi și împărați, el spunea: „Colegii mei". La un moment a zis: „Drepturile mele..." Dar s'a recules imediat: „Nu, eu n'am drepturi, n'am decât o putere pe care o datoresc întâmplărei. Ar trebui s'o întrebuințez numai în folosul binelui, progresului și libertății".

Când a intrat Jeana, el mi-a zis: „Am o ambiție: „binevoiți și mă prezentați d-șoarei Jeana". I-am spus Jeanei: „Jeana, îți prezint pe împăratul Braziliei". Jeana se înclină, dar spuse cu jumătate glas: „El n'are uniformă". Impăratul îi zise: „Imbrățișează-mă, d-șoară". Copila își întinse obrajii. El adăugă: „Dar Jeana, înconjură-mi gâtul cu brațele". Ea l-a strâns atunci în brațe. El mi-a cerut fotografia ei și a mea, promițându-mi pe a sa. A plecat la orele 11. Tot timpul mi-a vorbit într'un chip atât de serios și inteligent, încât, despărțindu-ne, nu m'am putut abține să nu-i spun: „Sire, sunteți un mare cetățean".

Incă un amănunt. Prezentându-i pe George, i-am zis: „Sire, prezint Majestății Voastre pe fiul meu mai mic". El a spus, adresându-se lui George: „Dragul meu, nu e decât o Majestate aci: Victor Hugo".

In sfârșit, la 29 Maiu, Hugo notează în acești termeni, dineul la care suveranul brazilian se invitase fără ceremonie:

Intorcându-mă acasă, găsii pe împăratul Braziliei, care venise să mănânce cu mine. El era însoțit de vicontele de Bom Retiro pe care mi-l prezentă, zicând: „V'am adus pe amicul meu d. de Bom Retiro". D. de Bom Retiro este un om foarte distins.

Impăratul mi-a remis fotografia sa, semnată Pedro d'Alcantara, și datată: 29 Maiu 1877. La desert, ridicai un toast în cinstea ilustrului meu oaspe. El răspunse printr'un toast pentru mine. Vorbirăm apoi încă vre-o oră, după care împăratul plecă".

x **In atențiunea bolnavilor! Balsamul Mittelmann** pentru stomac încetează în scurtă vreme lipsa de apetit, încuierea scaunului, durerile de cap, cârceii de stomac, arderea de stomac, apoi tot felul de boale de intestine, luând de 3-ori la zi, înainte de mâncare, câte-o lingură cafea. **Prețul 2 coroane.** Pregătește și expediază: **Eugen Mittelmann, farmacie la „Leul de aur" în Ungvár, str. Nagyhid-u.** (Mi 1621)

Au sosit noutăți moderne de primăvară pentru bărbați, jucării pentru copii, geamantane și corfe pentru călătorii. Asortiment bogat. Prețuri ieftine și fixe. Roagă binevoitorul sprijin cu deosebită stimă: **Bruner Lajos,** prăvălie de decorații de Nürnberg, jucării pentru copii și modă pentru bărbați, **Arad,** str. Deák Ferencz 29.

Bu 2013.

x **Primul depozit român de piane și armoniuri, T. POPOVICI, Sibiiu** (Nagyszeben) strada **Cisnădiei 7,** ofere onoratului public român piane, pianine și armoniuri din cele mai bune fabrici din străinate în toate execuțiile cu prețurile cele mai favorabile pe lângă împachetare (ladă) gratuită și transport franco. Plătire în rate mici. Cereți **catalogul** depositului. (Po 1840)

ECONOMIE

Bursa de cereale din Budapesta.

(După 50 kgr.)

	— 24 Aprilie.
Grâu pe Aprilie	12.95
Grâu pe Maiu	12.86
Grâu pe Octomvrie	11.67
Secară pe Aprilie	10.58
Secară pe Octomvrie	9.05
Ovăs pe Aprilie	8.15
Ovăs pe Octomvrie	7.90
Porumb pe Maiu	6.87
Porumb pe Iulie	7.03

Redactor responsabil: **Constantin Savu.**

Po 1960

VASILIE POPOVICIU

atelier de lăcătuşerie de artă edificii şi instalaţiuni de apaducte

SIBIIU (Nagyszeben)

str. Anna nrul 11 şi str. Guşteriţii nr. 75. (Casa proprie).

Primeşte orice lucrări de branşa aceasta precum: strângerea cu fier a zidirilor, pregătirea de porţi şi garduri de fier, balcoane, trepţi, îngrăduri de morminte, camine şi cuptoare etc. executate artistic şi prompt. Primeşte totodată spre efeptuire totfelul de reparaturi atingătoare de branşa aceasta pe lângă preţuri ieftine şi serviciu punctual.

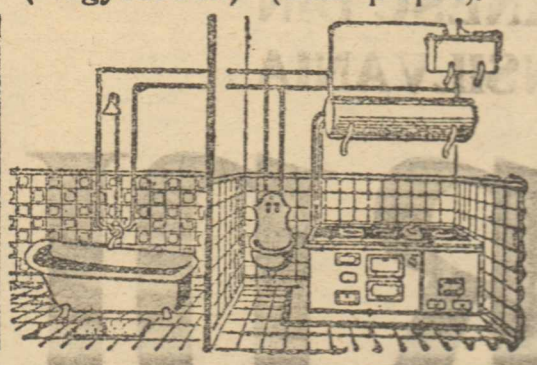

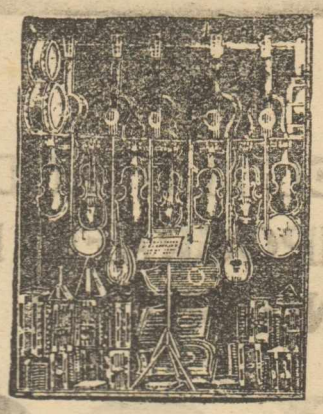

(Ba 1586)

Primul, unicul fabricant de instrumente muzicale în SIBIIU. — Specialist în confecţionare de violine.

Babós Béla

Sibiiu, mai nainte Piaţa mică 24, acum str. Urezului (Reispergasse) 2.

Depozit bogat şi bine asortat în *violine de şcoală precum şi în violine de maestru vechi şi noue, citere, clarinete, de metal de* suflat *harmonice* şi părţile lor constitutive ş. a. m.

Gramofoane şi plăci

în cea mai mare alegere. — *Coarde din străinătate cu garantat quint curat.* — Reparaturi se execută prompt şi în mod artistic.

Cereţi catalog gratis şi franco.

LITTMANN RÓBERT

ATELIER PENRTU REPARAREA AUTOMOBILELOR, MOTOARELOR, MAŞINELOR DE SCRIS, GRAMOFOANELOR ŞI TOT FELUL DE INSTRUMENTE.

BRAŞOV, HOSSZÚ-UTCA NR. 24.

PRIMEŞTE TOT FELUL DE LUCRĂRI ÎN BRANŞĂ.

EXECUTARE PUNCTUALĂ ŞI PERFECTA.

PREŢURI CONVENABILE. GARANŢIE.

(Li 1973)

ATENŢIUNE! ATENŢIUNE!

Nici un român să nu-şi cumpere mobile până ce nu vizitează

PRIMA FABRICĂ ROMÂNEASCĂ DE MOBILE

EMIL PETRUŢIU

în SIBIIU (Nagyszeben) str. Sării (Salzgasse) 37.

care execută totfelul de mobile moderne în toate stilurile, — ca garnituri pentru

dormitoare, prânzitoare, saloane şi tapetarie proprie.

EXPOZIŢIE ZILNICĂ cu garnituri complecte. Construleşte toate lucrările de lipsă pentru biserici vechi şi noui şi binale, pe lângă executarea cea mai solidă; promptă şi pe lângă garnţii.

Telefon: 47. (Pe 1346) Telefon: 47.

ATENŢIUNE! ATENŢIUNE!

Farmacia la »SFT. STEFAN«

JOSEF RASTÄDTER, farmacist

Vârşeţ (Versec) Promenada Andrássy.

Recomandă p. t. publicului următoarele specialităţi medico-farmaceutice:

Cremă de liliac (scumpie). Se poate întrebuinţa ziua şi seara! Intrebuinţarea ei dă pielei, obrazului şi mânilor o fineţă şi o culoare albă fermecătoare. — **1 borcan 1 cor.**

SĂPUN DE LILIAC foarte aromat **70 fileri**, 3 bucăţi **2 cor.**

Pudră de liliac e cea mai bună şi de tot inofensivă. Dă obrazului o prospeţare întinerită şi-l apără de influinţa stricăcioasă a vremii. — In depozit în culorile albă, rosa şi crem. Pudra de liliac e mai fină, delicată şi mai mătăsoasă decât orice alta pudră!

Preţul unei cutii de aceasta pudră eminentă 1·20 cor.

PASTĂ PENTRU OBRAZ Dr. Lehmann, înlătură cu siguranţă orice pată, **pistruele** şi toate necurăţeniile pielei de pe obraz şi mâni. **Preţul** unui borcan mic **60 fil.**, un borcan mare **1 cor.**

POMADĂ DE TANACHININ, promovează creşterea părului şi întăreşte rădăcina părului. — **Un borcan 1 cor.**

SPIRT PENTRU PĂR contra mătreţei şi a căderii părului **1 cor.**

UNSOARE DE CASĂ ARNICA pentru orice rană. Vindecă excelent! Un indispensabil leac de casă.

Doze mici 70 fileri., doză mare 1 cor. 50 fileri.

UNSOARE PENTRU VÂNĂ DE AUR (Hemoroiri) 3 cor.

(Sute scrisori de recunoştinţă şi mulţumită).

Afară de articolele înşirate mai ţin în depozit în farmacia mea toate speciali ăţi e din ţară şi străinătate.

Săpunuri şi parfumuri englezeşti şi franţuzeşti.

Bandaje şi articole chirurgicale din gumă în calităţile cele mai bune.

Expediare pe poştă cu rambursă zilnic.

(Ra 1094)

Fiecine trebuie să ştie că fotograful

VICTOR MYSZ DIN SIBIIU

şi-a vândut atelierul din strada de mai nainte iar acum şi-a deschis un

atelier fotografic de artă

corespunzător cerinţelor moderne în

SIBIIU, str. Elisabeta nrul 34.,

unde execută totfelul de fotografieri artistice cu preţuri convenabile. — Fotografilor amatori li-se acordă favoruri. (Mi 1587)

Pe timp închis fotografiile se execută la lumină electrică.

(He 312—30)

De aproape 50 de ani renumita firmă

Heldenberg

din SIBIIU str. Heltauer 9

este cele dintâi şi unicul magazin de pianuri şi harmoniuri

al Transilvaniei, al cărei proprietari sunt specialişti în construirea pianurilor şi au şi diplomă de conservator. Oferă on public:

pianine, pianuri şi harmoniuri,

instrumente alese cu pricepere dela cele mai bune firme cu cele mai ieftine preţuri de fabrică pe lângă deplină garanţă.

CEL MAI MODERN INSTITUT TIPOGRAFIC ROMÂNESC DIN UNGARIA ŞI TRANSILVANIA

„CONCORDIA"

TELEFON NR. 750.

SOCIETATE PE ACŢIUNI.

ARAD

STRADA ZRINYI, NUMĂRUL 1|a.

TELEFON NR. 750.

Fiind aprovizionat cu cele mai moderne maşini din străinătate şi patrie ca: maşini de cules, maşini de tipar, maşini de tăiat şi maşini de vărsat clişeie, precum şi cu cele mai moderne litere, primeşte spre executare tot felul de opuri, reviste, foi, placate, registre, tipărituri pentru bănci şi societăţi, precum şi tipărituri advocaţiale, invitări de logodnă, cununie şi pentru petreceri. Anunţuri funebrale se execută cu cea mai mare urgenţă. Se execută tot felul de lucrări de aceasta branşe dela cele mai simple până la cele mai fine.

Executare promptă.

Preţuri moderate.

Prima societate de credit funciar român din București.

LISTA

De scrisurile funciare rurale 4% și 5% eșite la sorți la tragerea 30-a și a 65-a făcută în ziua de 9 Aprilie st. n.

Aceste scrisuri sunt eșite la sorți cu cuponul de 1 Ianuarie 1915 și se vor plăti al pari (sută în sută) la Cassa Societății cu începere dela 1 Iulie st. n. 1914.

4%			5%														
à 5000 lei	à 1000 lei	à 100 lei	à 10.000 lei	à 5000 lei					à 1000 lei								à 100 lei
406	206	398	6	8901	20547	25392	40544	49784	35501	46875	54276	61148	67910	78966	89026	96988	6941
426	216	515	36	8911	20567	27204	40554	49794	35511	46895	54286	61153	67920	78976	89036	96998	6951
436	226	535	66	8921	20577	27214	40564	51011	35521	47809	54296	61158	67930	78986	89046	98410	9680
818	246	545	76	8931	20587	27224	40574	51031	35531	47819	54706	61163	67950	78996	89056	98430	27113
828	286	555	86	8941	20907	27234	40584	51041	35541	47829	54726	61188	67960	79004	89066	98450	27123
838	296	708	258	8951	20917	27244	40601	51051	35551	47839	54736	61193	67970	79014	89086	98460	27133
848	648	976	388	8961	20927	27264	40611	51061	35561	47849	54746	61198	67980	79024	89096	98470	27143
868	658		398	8981	20937	27274	40681	51071	35571	47859	54766	62304	67990	79034	89201	98480	27163
878	668		401	8991	20947	27284	40691	51081	35581	47879	54776	62314	68313	79044	89211	98504	27173
888	678		411	9703	20957	27294	41308	52817	36404	47889	54786	62324	68323	79054	89221	98514	27183
1838	688		451	9713	20967	39301	41318	52827	36414	47899	54796	62334	68343	79064	89231	98554	39122
1848	698		2101	9723	20987	29311	41328	52847	36424	48401	55306	62344	68353	79307	89241	98564	39132
1868	793		2111	9733	20997	29321	41338	52857	36434	48411	55316	62354	68363	79327	89251	98574	39152
1878	1816		2121	9753	21302	29331	41358	57820	36454	48431	55326	62364	68373	79347	89271	98584	39172
1888	1826		2131	9763	21312	29341	41388	57830	36474	48441	55346	62374	68393	79357	89281	98594	39182
1898	1856		2141	9773	21322	29351	41829	57840	36484	48461	55356	62384	71003	79367	89291	98611	39192
4614	1876		2151	9783	21342	29361	41839	60403	36494	48471	55376	62394	71023	79402	89404	98621	43218
4624	1886		2161	9793	21352	31702	41849	60413	38504	48481	55386	62404	71033	80015	89424	98661	48238
4634	2309		2171	10302	21362	31712	41859	60423	38514	48491	55396	62414	71043	80025	89434	98671	43248
4644	2329		2181	10312	21372	31722	42534	60433	38524	50800	55500	62424	71053	80035	89464	98681	
4654	2349		2191	10332	21382	31732	52544	60443	38534	50830	55510	62434	71063	80045	89474	98691	
4674	2369		3111	10342	21392	31742	42554	60453	38544	50850	55520	62444	71083	80055	89484	102900	
4684	2379		3151	10352	21803	31752	22564	60463	38564	50860	55530	62464	71093	80065	89494	102910	
4694	2389		4602	10362	21823	31762	42574	60473	38574	50870	55540	62484	74302	80075	91509	102940	
	2399			10372	21833	31772	42584	60483	38594	51868	55550	62494	74312	80095	91519	102950	
				10392	21843	31782	42594	60493	39101	51878	55570	63702	74322	80102	91539	102960	
				10504	21853	31792	46122	61506	39111	51888	55580	63722	74332	80112	91549	102970	
				10514	21863	34120	46132	61526	39141	51898	55590	63732	74342	80132	91559	102980	
				10524	21873	34130	46142	61536	39151	51903	55602	63742	74352	80142	01569	134905	
				10534	21883	34140	46152	61546	39171	51913	55612	63752	74362	80152	91579	134915	
				10544	21893	34150	46162	61556	39181	51923	55632	63772	74372	80162	91589	134925	
				10554	23609	34160	46172	61576	39191	51953	55642	63782	74382	80172	91599	134935	
				10574	23619	34170	46192	61586	40510	51963	55662	63792	74392	80192	91723	134955	
				10584	23629	34180	46504	61596	40530	51973	55672	63903	74807	80405	91733	134965	
				10594	23639	34190	46514	64516	40540	51983	55682	63913	74817	80415	91743	134975	
				12604	23649	37207	46524	64526	43001	51993	55700	63923	74827	80465	91753	134985	
				12614	23659	37257	46534	64536	43011	52408	55780	63943	74847	80475	91763	134995	
				12634	24104	37267	46544	64546	43021	52418	56304	63953	74857	80485	91793	141403	
				12644	24134	37406	46554	64556	43041	52428	56344	63963	74877	80495	93501	141413	
				12674	24154	37416	46564	64566	43051	52438	56364	63973	74887	82113	93511	141423	
				17005	24164	37426	46574	64576	43071	52448	56374	63983	74897	82123	93521	141433	
				17025	24174	37436	46584	67105	43081	52458	56384	63993	76509	82133	93531	141443	
				17035	24184	37446	46594	67115	43091	52468	56870	64008	76519	82143	93541	141453	
				17045	24194	37456	48704	67125	43202	52478	56880	64018	76529	82163	93561	141463	
				17065	24703	37476	48764	77135	43212	52498	56890	64028	76539	82183	93571	141473	
				17075	24713	37486	48774	67145	43232	52703	60302	64038	76559	82193	93591	141483	
				17085	24723	37496	48794	67155	43242	52713	60312	64048	76569	82900	94308	141493	
				17095	24733	37802	49202	71203	43262	52723	60322	64058	76579	82910	94338	145007	
				20309	24753	37812	49212	71213	43272	52733	60332	64068	76599	82920	94348	145017	
				20319	24763	37842	49222	71223	43292	52743	60342	64078	78202	82930	94368	145027	
				20329	24773	37852	49232	71243	46408	52753	60362	64088	78242	82940	94378	145037	
				20339	24783	37862	49242	71253	46418	52763	60372	64098	78252	82950	94388	145057	
				20359	24793	37872	49252	71263	46428	52793	60382	64705	78262	82990	94398	145067	
				20369	25312	37882	49262	71273	46478	54206	61113	64715	78272	87300	96908	445077	
				20379	25332	37892	49272	71283	46488	54216	61118	64725	78282	87310	96928	145087	
				20389	25342	38757	49282	71293	46815	54226	61123	64735	78906	87320	96938	145097	
				20399	25352	38787	49292		46825	54236	61128	64745	78916	87330	96948		
				20507	25362	40504	49744		46835	54246	61133	64765	78926	87350	96958		
				20517	25372	40524	49764		46855	54256	61138	64785	78946	89006	96968		
				20527	25382	40534	49774		46865	54266	61143	64795	78956	89016	96978		

Direcțiunea.

Pe terenul industriei de ghete în patrie locul prim îl ocupă renumitele

Ghete „TURUL"

Nr. 250. Ghete Chevreau cu șireturi . . cor. 10·—
Nr. 287. Chevrau Goodyear preț f . . cor. 13·—
Nr. 6095 Chevreau Goodyear calit I. . cor. 16·—

Fabrica de ghete TURUL soc. pe acții e cea mai mare fabrică de ghete în monarhie.

Depozitul principal

ARAD

palatul minoriților.

Nr. 92. Ghete de Box cu șireturi . . cor. 10·50
Nr. 80 și jum. Ghete Chevreau cu șireturi c. 11·—
Nr. 6085 Ghete Box cu șireturi American Stylle 12·—
Nr. 110 Chevreau Goodyear prețul . . cor. 16·—

Nr. 405 Ghete Chevreau jumătăți cu nasturi c. 9·—
Nr. 483 Chevreau Goodyear prețul . . cor. 11·50
Nr. 415 Ghete Chevreau Goodyear calit. I cor. 14·—

Nr. 402 Ghete Chevreau jumătăți . . cor, 9·—
Nr. 401 Ghete Chevreau Goodyear . . cor. 12·—
Nr. 426 Ghete Chevreau Goodyaer culoare brună cu 13·—

Nr. 349 Ghete Chevreau cu nasturi . cor. 11·—
Nr. 346 Ghete Chevreau Goodyear brune cor. 12·—
Nr. 362 Ghete Chevreau Goodyear . . cor. 14·50
Nr. 1555 Ghete de lac cu pânză . . . cor. 16·50

He 1902

Alifie „Mágnás" p. față:
singurul mijloc cosmetic nevătămător, contra sgrăbunțelor, despoierii pielii, petelor din față, crepărei pielei, roșației și contra tuturor boalelor de piele. După întrebuințarea unei singure tegle dispar sbârciturile feței. Prețul 1 tegle 1 cor. 50 fil. *Pudră „Mágnás"* (în 3 colori) 1 cutie 1 cor. 50 fil. Săpun *„Mágnás"* 1 cor. 20 fil.

He 896—100

Cosmetic „Mágnás" pentru mâni:
foarte folositor pentru catifelarea mâinilor roșii, degerate, crepate, aspre și sbârcite. E de prisos a se mai întrebuința glicerină și vaselin, deoarece efectul cosmeticului *„Mágnás"* e sigur și acest cosmetic poate fi întrebuințat și ziua. — Prețul 90 fil.

„Anti pertussin":
mijloc excelent contra tusei și răgușelii, respirației grele, catarului, tusei măgărești la copii. — Prețul 1 cor. 80 fil.

Spirt „Prima":
mijloc excelent contra reumei și podagrei, durerii de cap și de dinți. După 1—2 întrebuințări are efect sigur. — Prețul 1 sticlă mari 1·50 fil.

Spirt „Cappilloform":
singurul mijloc excelent contra căderei Părului. — Prețul 1 cor 50 fil.

„Deutoform" apă pentru gură:
cel mai bun mijloc contra mirosului rău de gură și pentru împedecarea stricărei dinților. — Prețul 1 cor. 50 fil.

Balsam de Ardeal pentru stomac:
mijloc excelent contra durerilor de stomac, lipsei de apetit, încuierii scaunului, stomacului stricat și boalelor de stomac. — Prețul 1·50 fil.

Vopsitor pentru păr:
în culoarea neagră, întunecată și brunăată deschisă, mijloc excelent și durabil, nu murdărește albiturile de pat. — Prețul 5 cor.

Regenerator pentru păr:
redă părului cărunt coloarea orginală. — Prețul 1 cor. 20 fil.

Contra ciumei de porci:
precum și în contra tuturor boalelor porcilor, cel mai excelent medicament, recomandat de către medici, este praful de Ardeal pentru porci. — *Prețul unei cutii mari 1 cor., o cutie mică 50 fil. O singură întrebuințare a prafului de Ardeal pentru galițe încetează perirea galiților. — Prețul 1 cor.*

Hypnonervin:
singurul mijloc sigur și probat contra nervosității și a insomniei. Prețul 3 cor. — *Toate medicamentele mai sus amintite se află de vânzare și se pot comanda numai la farmacia lui*

KELEMEN SÁNDOR ZILAH. :-: Vă păziți de imitații!!

STEFAN SLADEK jun. fabrică de mobile

VÂRȘEȚ, strada Kudritzer n-rul 44—46.

Cea mai renumită

mare fabrică de mobile

din sudul Ungariei (VERSECZ).

Sa 113—129

Pregătește mobilele cele mai moderne și luxoase cu prețuri foarte — moderate. —

Mare depozit de piane excelente, covoare, perdele, țesături foarte fine — și mașini de cusut. —

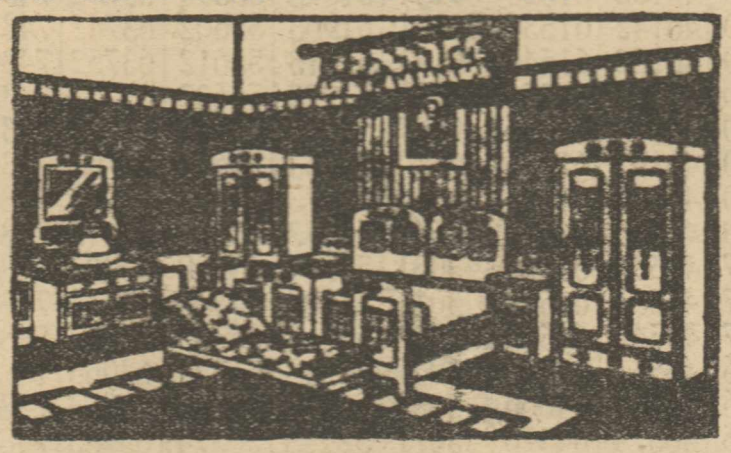

TELEFON: 11-75. Mo 1223

Mokos Sándor

VOPSEȘTE! CURĂȚEȘTE!

Primește spre vopsire și curățire chimică haine de femei, bărbați și copii. Pentru comoditatea on. public am deschis o prăvălie în Zöldfa-Passage nr. 93. — Spăl gulere și manșete în mod inexcepționabil.

Fabrica: strada Körös nrul 13.

Localuri colective: în Zöldfa-Passage nr 93 și în str. Rákoczi 7.

— Prețuri fixe! —

Mokos Sándor

Oradea-mare (Nagyvárad).

KOVALD COLOREAZĂ ȘI CURĂȚĂ!

Kovald Péter és Fia

atelier pentru vopsitoria de stofe, tort și blane, curățire chemică și spălătorie cu aburi

BUDAPEST, atelier și prăvălie principală în bul. **VII., Szövetség-utca 35-37.**

TELEFON: József 18—00 și József 15—71.

Secție postală deosebită pentru comandele din provincie.
Stabilimente colectoare în toate părțile capitalei.
Reprezentanți în cele mai multe orașe din provincie.

Ko 1612

KOVALD COLOREAZĂ ȘI CURĂȚĂ!

SPRIJINIȚI MESERIAȘII ROMANI!

Justin Ardelean

legător de cărți

Arad, Weitzer-János-u. 13.

Atelier mai bine aranjat în Arad pentru compactarea Evangheliilor și a altor cărți bisericești, cărți de legi, matricule, albumuri, mapi, protocoale și totfelul de lucrări aparținătoare de branșa aceasta. (A 1692)

TIPARUL TIPOGRAFIEI „CONCORDIA" ARAD.